

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a církevního práva

Josef Hovád

Oděvní zvyklosti Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Jonová, Th.D.

Obor: Katolická teologie

OLOMOUC 2018

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem
přitom uvedené informační zdroje.

V Olomouci dne 16. dubna 2018

Josef Hovád

Na tomto místě bych velmi rád vyjádřil své poděkování všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomáhali k napsání této diplomové práce. Děkuji PhDr. Jitce Jonové, Th.D. za vedení této práce.

Mé poděkování patří P. Mgr. Janu Šimoníkovi za poskytnutí literatury, zvláště cizojazyčné. P. ThLic. Janu Szkanderovi za překlad z polštiny v jednotlivých kapitolách. Panu Mgr. Pavlu Černuškov, Ph.D. za překlad anotace do latinského jazyka a Ing. Lukáši Mockovi, Ph.D. za překlad anotace do angličtiny. Především děkuji Mgr. Janu Slepíčkovi za provedení korektury práce. Nemohu opomenout ani poděkování Petru Hyánkovi a Tomáši Vodehnalovi. Svůj osobní vděk a obdiv bych rád vyjádřil také velkému papeži Benediktu XVI.

Velký dík náleží mým rodičům a všem ostatním, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomohli a přispěli k tomu, že mohla být tato práce dokončena.

Diplomová práce vznikla i díky projektu IGA_CMTF_2017_02 "Ekumenický rozměr liturgických a kanonicko-právních norem v kontextu církevních dějin", čímž chci poděkovat za udělený grant a podporu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Nástin života Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.	3
2. Preciosa.....	5
Ferula.....	5
Pastýřská hůl Pavla VI.	8
Kritika zpodobnění umučeného.....	8
Ferula Pia IX.	9
Ferula Benedikta XVI.	10
Pektorály	12
Biskupský prsten	13
Kardinálský prsten	14
Papežský prsten.....	14
Funkce prstenu.....	15
Design rybářského prstenu Benedikta XVI.	16
3. Paramenta	18
Paramenta liturgická.....	18
Pallium Petrinum	18
Čtyři pallia Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.	21
Starokřesťanské pallium	22
Palium užívané Benediktem XVI. od roku 2009.....	24
Mitra	24
Papežská mešní roucha.....	30
Fanon (fanulus).....	35
Mozzeta	37
Neliturgické pokrývky hlavy.....	39
Tiára.....	40
Camauro	42
Saturno.....	44
4. Mimoliturgické oděvy Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.....	45
Papežská obuv	45
Obuvník papeže	47
Papežské punčochy	49

Tabarro	50
5. Oděv emeritního papeže	50
Závěr	51
Anotace	54
Annotation	55
Summarium.....	56
Seznam zkratk	57
Seznam pramenů a literatury	58
Internetové zdroje:	61
Seznam příloh	65
Seznam internetových odkazů obrázkové přílohy	66

Úvod

Benedikt XVI. byl papežem téměř osm let. Začal jsem se o něj zajímat zvláště po jeho apoštolské návštěvě České republiky v září 2009. Prvně mě zaujal svou nesmělostí a tichostí, v úřadu někoho, kdo vede církve. Ve Staré Boleslavi jsem ho viděl poprvé zblízka a jeho úsměv vidím dodnes. Po jeho odstoupení z Petrova úřadu jsem se s ním setkal osobně na konzistoři v Římě roku 2015, kde jsem mu mohl podat ruku a říci pár slov. Tento skromný a moudrý papež¹ je pro mě bezesporu vzorem v mnoha ohledech. Především v jeho lásce k církvi a poukazováním na Toho, který si ho povolal do čela své církve.

K výběru tohoto tématu mě vedlo několik důvodů. Jedním z nich je samotná osobnost tohoto papeže, která mi je velmi blízká a je pro mě fascinující svou teologickou kultivovaností, jehož teologii označil kardinál Joachim Meisner za "*kříšťálově čistou a průhlednou*."²

Kladu si zde otázky, zda Benedikt XVI. nosil různá paramenta z pouhého zalíbení, či měla tato volba hlubší význam a odůvodnění. Zajímá mě také, zda se k tomu během svého pontifikátu nějak vyjadřoval.

Diplomová práce se dělí do pěti kapitol. V první kapitole je nástin života Josepha Ratzingera - potažmo Benedikta XVI. Jeho akademická kariéra, jmenování arcibiskupem a jeho cesta do Říma, kde už také zůstal v úřadu Petrova nástupce či v klášteře *Mater Ecclesiae*.

Druhá kapitola popisuje věci, s nimiž papež přichází do denního kontaktu jak při liturgii, tak mimo ní. Nese název *Preciosa*. Jedná se o ferulu či pastýřskou hůl, pektorál a rybářský prsten. Třetí kapitola nás seznamuje s paramenty výhradně určené pro liturgii. Mezi mozzetou a fanonem jsou zde zmíněny jednotlivé mitry a ornáty, které papež užíval častěji a které jsou svým způsobem nějak významné či historické. Patří zde také čtyři druhy pallia. Kapitola čtvrtá hovoří o pokrývkách hlavy mimo liturgii. Je zde zmíněna taktéž papežská tiára, i když ji Benedikt veřejně nikdy nepoužil. A poslední kapitola se věnuje paramentům mimo liturgii včetně Benediktových rubínových bot.

---

¹ "Když je někdo skromný a moudrý, tak potom má i odvahu udělat i veliké věci." Řekl litoměřický biskup Mons. Jan Baxant v jednom ze svých rozhovorů po podání demise Svatého otce. Dostupné z: http://www.christnet.eu/zpravy/24980/rezignaci_papeze_povazuji_predstavitele_cirkve_za_prekvapivou.url [online]. [cit. 2018-04-14].

² BENEDIKT XVI. *Drahí bratři kňazi*, Gorazd n. f., Kňazský seminár sv. Gorazda, Nitra, 2017, s. 5

Při psaní své diplomové práce jsem čerpal především z oficiálních vyjádření papežského ceremoniáře Mons. Guida Mariniho či z knih a článků zabývajících se touto tematikou. Velkou pomocí mi také byly dostupné fotografie či internetové stránky zvláště krejčovských dílen, které pro papeže šily nebo šijí dodnes. A v neposlední řadě zpravodaje, které hojně psaly o způsobu oblékání tehdy "nového papeže".

1. Nástin života Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.

Joseph Ratzinger se narodil 16. dubna 1927 na Bílou sobotu jako poslední ze tří dětí Josephu a Marii Ratzingerovým.³ Jeho otec byl povoláním četník a matka kuchařka.⁴ Bratr Georg (*1924) vstoupil spolu s Josephem do semináře a 29. června 1951 byli kardinálem Michaelem von Faulhaberem vysvěceni společně na kněze.⁵ Sestra Marie zůstala svobodná a do své smrti roku 1991 se starala o jejich domácnost. Malý Joseph se už od dětství zajímal o liturgii a jak popisuje on sám, byla centrem zájmu jeho života.⁶ Roku 1953 Joseph Ratzinger úspěšně složil disertaci *Lidstvo a dům Boží v Augustinově učení o církvi*. Ve Freisingu se roku 1957 habilitoval prací o sv. Bonaventurovi a roku 1958 získal profesuru.⁷ *"Profesor Ratzinger, jak jej nyní oslovovali, zůstal ve Freisingu ještě dva semestry. Byl to nejmladší profesor teologie na světě, pokládáný za teologicky zázračné dítě; dostával nabídky od renomovaných vysokých škol. Jedna přišla z Bonnu, což byl vždy vysněný cíl jeho učitele prof. Söhhngena a kdysi i cíl jeho samého."*⁸ Mezi studenty byl velmi oblíbený. Zatímco jiní profesori se rádi doptávali na věci, v nichž měl student mezery a co se nenaučil, on s nimi rozvíjel témata, která znali, aby šli více do hloubky samotného problému. Byl mezi nimi oblíben také proto, že se za své studenty při obhajobách pral jako lev.⁹ Když Ratzinger přednášel, nezabýval se povrchními tématy, ale provokoval studenty takovými otázkami jako: Existuje Bůh? A jestliže ano, co to znamená pro člověka?¹⁰ *"Bylo zřetelné, že víra pro něho není závažím, které táhne k zemi, ale něčím, co dává křídla. Co studenty fascinovalo na tomto spíše ostýchavém člověku s tichým hlasem, který při přednášení rád hleděl do stropu a neklidně rozhazoval rukama? Byl to způsob, jakým formuloval myšlenky, a styl, jakým vedl semináře. Byl neotřelý a neobvyklý. Biblické*

---

³ Dostupné z: <http://forum24.cz/benedikt-xvi-nadany-student-zbeh-z-wehrmachtu-vyznamny-teolog-slavi-devadesatku/> [online]. [cit. 2018-04-24].

⁴ Srov. RATZINGER, Joseph. *Můj život*. Brno: Barrister, 2005, s. 5.

⁵ Srov. BUONANNO, Maria Giuseppina; CARUSO, Luca. *Joseph Ratzinger Benedetto XVI - Immagini di una vita*. Milano: Edizioni San Paolo s.r.l., 2017, s. 75–76.

⁶ Srov. RATZINGER, Joseph. *Opera omnia XI: Teologia della liturgia. La fondazione sacramentale dell'esistenza cristiana*. Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2010, s. 849.

⁷ Srov. MURONOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 51.

⁸ RATZINGER, Georg. *Můj bratr papež*. Portál, s. r. o., Praha: Portál, 2012, s. 196.

⁹ Dostupné z: <http://vit-machalek.blogger.cz/Novodoba-teologie/Kde-je-Ratzinger-tam-je-veselo-aneb-Joseph-Ratzinger-jako-oblibeny-profesor-v-letech-sedesatych> [online]. [cit. 2018-04-24].

¹⁰ Srov. MURONOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 52.

texty četl a komentoval s osobním zaujetím."¹¹ Svě studenty také hostil na večeri ve svém bytě, kde večer diskutovali nad teologickými otázkami, zatímco sestra Marie připravila něco k jídlu. S nimi také jezdil pravidelně každý rok na exkurze k teologům, se kterými vedli diskuze a kladli jim otázky.¹² Stýká se s nimi dodnes, coby emeritní papež. Hans Maier (*1931) publicista, politik a posléze bavorský ministr vzpomíná na Ratzingera jako na chlapce, který "se zvonivým hlasem a fistulí, který se postavil k řečnickému pultu, celou posluchárnu a všechny posluchače vtáhl do svých myšlenek."¹³ Jeho akademická kariéra však nadobro skončila, když mu roku 1977 přišlo od Pavla VI. jmenování do biskupského úřadu, posléze jmenování kardinálem.¹⁴ Ratzinger si zvolil heslo z 3. listu Janova "Cooperatores veritatis"¹⁵ Téma pravdy a pravdivost křesťanské víry byly po celý život v jeho centru zájmu.¹⁶ 24. listopadu 1981 jmenoval papež Jan Pavel II. Ratzingera prefektem Kongregace pro nauku víry. V té době mu bylo padesát čtyři let. V únoru 1982 se rozloučil s věřícími a natrvalo odjel z Mnichova do Věčného města.¹⁷ Posléze se stává předsedou Papežské biblické komise a Mezinárodní teologické komise. V letech 1986–1992 předsedá komisi, která má sestavit nový Katechismus katolické církve. Roku 1998 je jmenován místoděkanem kardinálského kolegia a roku 2002 se stává děkanem.¹⁸ "Od roku 2000 je čestným členem Papežské akademie věd, člen Rady Státního sekretariátu pro mezinárodní vztahy, člen Kongregace pro východní církve, pro bohoslužbu a svátosti, pro biskupy, pro evangelizaci mezi národy, pro katolickou výchovu, pro klérus a svatořečení; člen Papežské rady pro jednotu křesťanů a pro kulturu; člen papežských komisí pro Latinskou Ameriku, komise Ecclesia Dei, komise pro správný výklad Kodexu kanonického práva a komise pro revizi Kodexu

---

¹¹ Srov. *Tamtéž*, s. 52.

¹² Srov. *Tamtéž*, s. 79.

¹³ Srov. *Tamtéž*, s. 48.

¹⁴ "Josephovi byly čtyři roky, když do Tittmoningu přijel udílet svátost biřmování mnichovský kardinál Michael Faulhaber. Při té příležitosti navštívil i mateřskou školku, kterou vedly řeholní sestry - a právě tam se setkal malý čtyřletý kluk s kardinálem impozantního zjevu, s kriticky zdviženým obočím a výraznými ústy. Byl zahalen do purpuru a velký nejen postavou, ale také svými neoblomnými postoji vůči nacismu. Když ho Joseph uviděl, byl jím tak fascinován, že nemohl jinak, než okamžitě a navždy zavrhnout svůj původní úmysl stát se natěračem a prohlásil: Já chci být také kardinálem!" Tento klukovský sen se naplnil v roce 1977, když byl jako mnichovský arcibiskup jmenován kardinálem." In: MURŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 22.

¹⁵ Srov. BUONANNO, Maria Giuseppina; CARUSO, Luca. *Joseph Ratzinger Benedetto XVI - Immagini di una vita*. Milano: Edizioni San Paolo s.r.l., 2017, s. 117.

¹⁶ Srov. RATZINGER, Joseph, *Pravda, hodnoty a moc*. Praha: CDK, 1996.; BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

¹⁷ Srov. RATZINGER, Joseph. *Můj život*. Brno: Barrister, 2005, s. 105.

¹⁸ Dostupné z: <https://www.euportal.cz/Articles/5893-kdo-je-joseph-ratzinger-benedikt-xvi-.aspx> [online]. [cit. 2018-04-24].

kanonického práva východních církví."¹⁹ Při této vytíženosti třikrát podal žádost Svatému otci o uvolnění z funkce. Ale bylo mu pokaždé zamítnuto. Papež si byl vědom jeho teologického nadání a jiných zdatností. "*Hovoří devíti jazyky. Umí dokonale francouzsky, velmi dobře italsky, latinsky, ovládá klasickou řečtinu i její novodobou podobu. Umí docela dobře anglicky, hebrejsky a obstojně rozumí španělsky i portugalsky. Mluví tak lehce a jednoduše, že posluchače ani nenapadne, jakému podstatnému a hlubokému sdělení naslouchá.*"²⁰ Po svém dlouholetém příteli Janu Pavlu II. byl tři dny po svých sedmdesátých osmých narozeninách druhý den konkláve 19. dubna 2005 zvolen za 265. nástupce apoštola Petra. Napříč svému stáří se těšil skvělému zdraví a vypadal vždy elegantně. "*Hřebínek míval vždy zastrčený v kapse a dbal na úpravu svého účesu. Již několik týdnů po konkláve údajně vyměnil krejčího, jehož rodina pracovala pro papeže od roku 1793, protože musel svou první audienci absolvovat v příliš krátké klerice.*"²¹ Jedny české noviny ho krátce před jeho návštěvou České republiky označily za "*šviháckého papeže*".²²

2. Preciosa

Pojmem preciosa se rozumí věci, které mají zdobnou funkci při liturgii či mimo ní a které mají svůj význam. V této práci se věnuji feruli a pastýřské holi. Rozdíl spočívá v tom, že na pastýřské holi je korpus Ukřižovaného, kdežto papežská ferula je bez korpusu. Dále se hovoří o pektorálu a biskupských či papežských prstenech.

Ferula

Již ve starověkém Orientu sloužila jako symbol a insignie moci hůl. V křesťanství ji najdeme prvně u mnichů, kde připomíná Elišovu hůl.²³ Biskupům a opatům náleží berla (lat. *baculus pastoralis*).²⁴ Biskupové ji dostávají od hlavního

---

¹⁹ Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/benedikt-xvi/> [online]. [cit. 2018-04-10].

²⁰ Srov. MURŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 8.

²¹ Srov. *Tamtéž*, s. 9.

²² Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/benedikt-xvi-svihacky-papez-20090924.html [online]. [cit. 2018-04-10].

²³ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 64.

²⁴ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 74.

světitele při liturgii svěcení,²⁵ jakmile obdrží evangelium, prsten a mitru, již od 7. století.²⁶ Tvarem je zakřivená jako symbol berly,²⁷ kterou pastýř pase své stádo nebo symbol poslušnosti biskupu římskému (*kurvatura*). Jelikož je znamením jurisdikce, náleží pouze biskupům a opatům.²⁸ Biskup ji užívá pouze v případě, kdy vykonává svůj pastýřský úřad, při udělování svátostí a zvláště při slavnostních konsekracích. Nosí ji však jedině tehdy, když je *paratus*, což znamená, že je v liturgických oděvech, tj. alespoň s mitrou a se štolou.²⁹ Symbolika zakřivení hovoří o pastýřské péči, kdy zahnutým koncem berly lze zachytit nebo přitáhnout neposlušnou ovci. Daleko pravděpodobnější je však smysl *kurvatury*, která naznačuje poslušnost biskupa autoritě papeže.

Papež berlu nenosí. Svatý Řehoř Veliký (†604) berlu ještě užíval, definitivně se však přestala používat ve 12. století. Papeži náleží ferula. Tu papež nosil zvláště s korunou na hlavě, jako znamení své královské důstojnosti, kterou obdržel při svém zvolení. Rovněž ji nosil při některých slavnostních obřadech.³⁰ O této skutečnosti hovoří již legenda o svatém apoštolu Petrovi, kde čteme, jak Petr daruje svou pastýřskou hůl právě svatému Maternovi či svatému Euchariovi, který byl s největší pravděpodobností prvním biskupem v Trevíru.³¹ "*Papež nepoužívá berlu zahnutou, nýbrž rovný kříž. Nejnižší dolní část byla často z ebenu nebo ze slonové kosti. Nejčastěji však byla opatřena kovovým hrotem, který byl symbolem trestu, nebo aby pastýř mohl neposlušnou ovci také bodnout.*"³² Na tomto místě je však třeba podotknout, že pastýř není ten, který vytahuje ovci koncem berly, pokud klesne. Pastýř není ten, který ovci bodne, pokud je neposlušná a toulá se. Ale pastýř je ten, který se sklání, aby ovci vzal na ramena a kráčel spolu s ní. Pastýř je tak s ovci bytostně zajedno a jak píše papež František, je po ní cítit.³³

²⁵ *Římský pontifikál*: První kapitola, Obřad svěcení biskupa. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 124.

²⁶ BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 64.

²⁷ Prvně se objevuje v době 6. století v Galii a ve Španělsku. V 11. století se užívá biskupská berla při liturgii. V Římě nebyla známa. Tvoří ji tři části: vlastní hůl, kurvatura a osten. (Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*, Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 74.)

²⁸ Srov. SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 36.

²⁹ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*, Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 36.

³⁰ NOWOWIEJSKI, Antoni Julian. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*. Warszawa: s. l., 1902, s. 426–427.

³¹ OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Heslo: *Ferula*, 3. díl, Praha: Argo, 1902, (fotoreprint z r. 1890) s. 821.

³² SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. Papežský kříž - ferula, *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010, s. 89.

³³ „Vůně pastýře“ je obraz doplňující onen známý papežův výrok o pastýři, který je cítit ovce. Nejde totiž o vůni lidu v hanlivém smyslu, jak se někdy říká. Ovečky Božího lidu, všichni lidé dobré vůle, nesou vůni Krista, totiž vůni vzácné krve, která je vykoupila. Pastýř a ovce dokáží rozpoznat vůni jediného pastýře. Pastýři jsou svědkové

Právník na Petrově stolci ve 13. století Inocenc III. ve svém díle *De Sacro altaris mysterio* (I, 62) píše: "římský pontifik nepoužívá pastýřskou hůl"³⁴ "et quare summus pontifex pastoralis virga non utitur."³⁵ Proto Petrův nástupce používá papežský kříž, tzv. ferulu, kterou papež obdržel při vstupu do Lateránské katedrály.³⁶ Od 60. let 20. století za pontifikátu Pavla VI. se začala užívat také pastýřská hůl, která se používá dodnes.

Důvod, proč má ferula tvar kříže není tak úplně znám. Nejznámější vyobrazení je zřejmě tzv. *pedum rectum*,³⁷ trojramenný kříž. Ten má symboliky různé. Můžeme v ní vidět jak personifikaci třech křížů na Kalvárii, tak "trojitou pozici papeže jako římského biskupa, nástupce sv. Petra a patriarchu Západu,"³⁸ tři jeho úlohy - velekněze, učitele a pastýře -, to také korespondovalo s třemi korunami na papežské tiáře.³⁹ Posledním papežem, který využil tohoto trojitého papežského kříže, byl sv. Jan Pavel II. v jubilejním roce 1983 při příležitosti otevírání svaté brány ve vatikánské bazilice sv. Petra. Kříž samotný byl zhotoven pro papeže Lva XIII. (†1903).

Papež Benedikt XVI. užíval během svého pontifikátu při posvátné liturgii jednu pastýřskou hůl a dvě ferule. Pastýřskou hůl přejal od svých předchůdců: Pavla VI. (†1978)⁴⁰, Jana Pavla I. (†1978) a Jana Pavla II. (†2005). První feruli nosil po předchůdcích Piu IX.(†1878), Piu XII.(†1958) a Janu XXIII.(†1963). Druhá ferule byla zhotovena pro něj osobně a užíval ji až do konce svého pontifikátu 28. února 2013. Ojedinele ji využívá i jeho nástupce papež František, zvláště při vybraných slavnostech liturgického roku.

---

ukřižovaného a zmrtvýchvstalého Pána, říká František. V noci – a noc může trvat třeba desetiletí – pastýř shromáždí uje stáde na dvoře teologie nebo zvyku, tradice, která se zdá být jistější, ale ráno nechává ovce vyjít ven, aby našly pramenitou vodu a svěží pastvinu. To je obraz pastýře!"

Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=22647> [online]. [cit. 2017-11-10].

³⁴ Pastýřská hůl nebo ferula se také nepoužívá na Velký pátek. Papež také v tento den neobléká pod ornát dalmatiku. Srov. NOWOWIEJSKI, Antoni. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*, Warszawa: s. 1., 1902, s. 426.

³⁵ SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. Papežský kříž - ferula, *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010, s. 90.

³⁶ BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s.65.

³⁷ OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Heslo: *Ferula*, 3. díl, Praha: Argo, 1996 (fotoreprint z r. 1890), s. 822.

³⁸ Benedikt XVI. vypustil užívání titulu pro papeže "patriarcha Západu" v r. 2006. Rovněž označení z čtyř patriarchálních bazilik Říma na papežské. Faktem je, že i papežská ročenka *Annuarium pontificum* "Už roku 2008 tento titul skutečně vynechala." (cit. PŘIBYL, Stanislav. Úvodní kánony Kodexu kanonického práva z roku 1983. *Revue církevního práva* 15, č. 3, 2009).

³⁹ SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígní, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 36–37.

⁴⁰ Tu poprvé použil při ukončení II. vatikánského koncilu 8. prosince 1965.

Pastýřská hůl Pavla VI.

Pastýřskou hůl pro Pavla VI. zhotovil papežský stříbrník Manlio del Vecchio roku 1963 podle předlohy italského architekta z Neapole Lella Scorzelliho (1921–1997) na osobní žádost papeže Pavla VI.⁴¹ Rozměry samotného kříže jsou 40 × 17 × 7,5 cm a korpus měří 18 × 15 × 7,5 cm a její hmotnost je 3 125 g. Materiál použitý k výrobě byla slitina stříbra a hliníku.⁴² Tento architekt nebyl nikterak známý. Proslavila ho až tato pastýřská hůl pro papeže Pavla VI., jelikož názory na ní jsou ještě dnes různé. Scorzelli na ní zpodobnil ukřižovaného Pána Ježíše Krista, který po svém utrpení visí a není schopný slova ani pohybu. Hůl působí stroze. Používáním této pastýřské hole papež ukazuje výslovné gesto hlásání evangelia skrze kříž slovy apoštola národů: "*Slovo o kříži je bláznovstvím těm, kdo jsou na cestě k záhubě; nám, kteří jdeme ke spáse, je mocí Boží. (...) My kážeme Krista ukřižovaného!*" (1 Kor 1, 18.23).⁴³ Pastýřská hůl je také významná svým zakřivením, jelikož její vrchní část je mírně zahnutá do předklonu. Skutečnost rovného kříže jiných ferulí představuje, že královská autorita papeže se neohýbá před nikým, pouze před Bohem. Myšlenka Scorzelliho je proto svým způsobem převratná a hůl získává tak novou dimenzi poukazující na vědomí vlastní křehkosti římského pontifika, služebníka všech⁴⁴ a kolegialitu s biskupy celého světa.⁴⁵

Kritika zpodobnění umučeného

Již v září roku 1670 za pontifikátu Klementa X. Svaté officium vydalo zákaz zobrazovat Ježíše „v hrubé podobě, v neslušném postoji, kde rysy jsou deformovány žalem natolik, že vyvolávají spíše znechucení, než přiměnění ke zbožnosti.“⁴⁶ Konkrétně dílo od belgického umělce Alberta Servaese *Crucified Christ* z roku 1922 má snad identickou podobnost s vyobrazením umučeného Krista od Scorzelliho z roku 1963.

⁴¹ Srov. MARTINEK, Radek. *Koncilní papežská berla - Férula a Druhý vatikánský koncil*, *Communio*, 2015, 3, s. 84.

⁴² Srov. BURANELLI, Francesco (ed.). *Habemus Papam. Le elezioni pontificie da San Pietro a Benedetto XVI*. Catalogo della mostra (Roma, Palazzo Apostolico Lateranense, Appartamento Pontificio di rappresentanza), Roma: 2006, s. 112.

⁴³ Srov. MARTINEK, Radek. *Koncilní papežská berla - Férula a Druhý vatikánský koncil*, *Communio*, 2015, 3, s. 84.

⁴⁴ Dostupné z: http://www.corriere.it/cultura/12_febbraio_08/melloni-scomparve-ferula-conciliare_8ae7c87a-5260-11e1-9430-803241dfdaad.shtml [online]. [cit. 2018-04-05].

⁴⁵ Srov. MARTINEK, Radek. *Koncilní papežská berla - Férula a Druhý vatikánský koncil*, *Communio*, 2015, 3, s. 95.

⁴⁶ Dostupné z: <http://idlespeculations-terryprest.blogspot.cz/2008/02/banning-of-stations-of-cross.html> [online]. [cit. 2018-04-05].

Vyobrazení trpícího Krista ztvárněné A. Servaesem bylo následně odsouzené Svátým oficiem za pontifikátu Benedikta XV., protože tělo Zmučeného působí příliš "hrubě" a nevhledně vzhledem k důstojnosti Božího Syna.⁴⁷ Kříž působí tak, jakoby váha Božího Syna byla tak velká, že ohýbá i samotné dřevo kříže.⁴⁸

Nebezpečím v pohledu na tento kříž je ale i jiný prvek. Ruce ukřižovaného Spasitele a jejich ramena, která nejsou do pravého úhlu, v tom lze spatřit myšlenku jansenistů, tedy tzv. potridentskou herezi. Zatímco symbol rozpráhnutých paží hovoří o tom, že Kristus zemřel za všechny, paže přimknuté a úzké, které jsou blízké jansenismu, jsou vyobrazením, že zemřel pouze za vyvolené. Proto tento styl rozevřených rukou a drastického zpodobnění se setkal u některých znalců se značnou nevolí.⁴⁹ Navzdory tomu ji Benedikt XVI. užíval téměř 3 roky. Tato hůl se stala zvláště oblíbenou u sv. Jana Pavla II. a současného papeže Františka. Ten ji poprvé použil při přijetí úřadu biskupa města Říma v Lateránu 7. dubna 2013 se záměrem, aby se kříže střídaly.⁵⁰

Ferula Pia IX.

Jan XXIII. (†1963) či Pius XII. (†1958) nosili při pontifikální liturgii ferulu (*ferula pontificalis*) po jejich blahoslaveném předchůdci Piu IX. (†1878). Tento druh papežské ferule dne 21. května roku 1877 "darovalo papeži Piu IX. sdružení *Circolo di San Pietro*⁵¹ při příležitosti 50. výročí jeho biskupské konsekrace."⁵²

Na zadní straně uprostřed kříže je umístěný kruh s nápisem: "*PIO IX. P.M. ANNO L. AB. EPISCOPALI CONSECRATIONE EIUS ROMANA COHORS IUVENTUTIS CATHOLICAE A S. PETRO NUNCUPATA. DIE XXI. MAII MDCCCLXXVII.*"⁵³ Tuto ferulu nachystal k užívání papežský ceremoniář Mons. Guido Marini s odůvodněním, že: "*Je vhodné připomenout, že papežové nepoužívali pastýřskou hůl až do pontifikátu Pavla VI. Během slavnostních příležitostí používali*

---

47 Dostupné z: <https://www.cathinfo.com/crisis-in-the-church/who-is-behind-the-papal-contorted-crucifix/> [online]. [cit. 2018-04-22].

48 Dostupné z: <http://museodiffusobrescia.org/artworks/monumento-a-papa-paolo-vi/> [online]. [cit. 2018-04-23].

49 Dostupné z: <http://www.andreatormielli.it/?p=6127> [online]. [cit. 2018-04-05].

50 Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/details/ns_lit_doc_20091117_ferula_it.html [online]. [cit. 2018-02-26].

51 Toto sdružení bylo založeno roku 1869 za pontifikátu blahoslaveného Pia IX na podporu papežství.

52 Srov. SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. Papežský kříž - ferula, *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010, s. 90.

53 Dostupné z: <https://www.euhttp://www.cattoliciromani.com/46-liturgie-papali/387-la-quot-croce-pastorale-quot-del-papa-si-parla-anche-della-quot-ferula-quot-/page21portal.cz/Articles/5893-kdo-je-joseph-ratzinger-benedikt-xvi-.aspx> [online]. [cit. 2018-04-24].

ferulu. Naopak, za Pavla VI. se používání pastýřského kříže s korpusem stalo běžným. Benedikt XVI. pokračoval v této tradici a znovu se rozhodl začít používat ferulu, tj. kříž bez korpusu, jelikož se to více shoduje s tradicí papežské liturgie.⁵⁴ Tato volba neznamená jen návrat ke starověku", pokračuje Marini, "ale svědčí o vývoji v kontinuitě, zakořeněné v tradici, která nám umožňuje pokračovat v průběhu dějin."⁵⁵ Nesmíme zapomenout ani na praktičnost. Ferula Pia IX. je lehčí a zvládnutelnější než pastýřská hůl užívaná Pavlem VI.⁵⁶ Ferula Pia IX. byla Benediktem XVI. užívaná od květné neděle 16. března 2008 do první adventní neděle 28. listopadu 2009⁵⁷.

Ferula Benedikta XVI.

Stejně jako roku 1877, tak roku 2009 darovalo sdružení Circolo di San Pietro Svatému otci novou ferulu. Její výška je 1 m a 84 cm a hmotnost 2 530 g. Je tedy značně lehčí, než pastýřská hůl Pavla VI. o 590 g a v porovnání s ferulí bl. Pia IX. o 140 g.⁵⁸ Můžeme tedy tvrdit, že je to nejlehčí ferule od roku 1846, byť působí masivním dojmem. Jedním z faktorů její snadné ovladatelnosti je, že materiál je dutý, proto také zaručuje poměrně nízkou hmotnost, byť je kříž pozlacený. V centru z přední strany je zobrazený velikonoční beránek. Ze zadní strany je uprostřed řecký monogram Krista složený ze dvou písmen, které tvoří slovo Χριστός. Je zde také vzorek sítě připomínající rybáře⁵⁹ a zároveň prvního z apoštolů svatého Petra. Mons. Guido Marini se vyjádřil, že "velikonoční beránek z jedné strany a monogram Krista ze strany druhé odráží jednotu velikonočního tajemství. Kříže a vzkříšení."⁶⁰

Z přední strany jsou po stranách kříže zobrazeni evangelisté Matouš, Marek, Lukáš a Jan. Ze zadní strany jsou naproti medailonům evangelistů zobrazeni otcové církve: sv. Augustin,⁶¹ sv. Ambrož,⁶² sv. Atanáš⁶³ a sv. Jan Zlatoústý.⁶⁴ Pod křížem je

---

⁵⁴ Tuto ferulu měl Benedikt XVI. na své apoštolské cestě v září 2009 v České republice.

⁵⁵ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2008/documents/ns_lit_doc_20080626_marini-pallio_it.html.

⁵⁶ REDZIOCH, Włodzimierz. *An interview with the Pope's Master of Ceremonies Monsignor Guido Marini by Włodzimierz Redziochin, Inside the Vatican' magazine*. Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/documents/ns_liturgy_20090924_publicazioni_en.html [online]. [cit. 2018-04-05].

⁵⁷ Konkrétně první nešpory první neděle adventní.

⁵⁸ Srov. SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. Papežský kříž - ferula, In: *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010, s. 91.

⁵⁹ Odkaz na Lk 5, 1–11.

⁶⁰ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2009/documents/ns_lit_doc_20091218_pastorale_it.html

⁶¹ Nedlouho po zahájení pontifikátu se Benedikt XVI. vydal do Pávie uctít ostatky svého oblíbeného učitele církve svatého Augustina. (22. 4. 2007). Dílo a odkaz svatého Augustina mají v životě papeže Benedikta tvůrčí roli. "Co mi na Augustinovi imponovalo, nebyl ani tolik jeho pastýřský úřad, který jsem neznal, nýbrž svěžest a život jeho myšlení. Scholastika má svou velikost, ale všechno je v ní neosobní. Člověk potřebuje čas, než do ní

situován osobní erb pontifika Benedikta XVI., pro kterého ferule byla zhotovena.⁶⁵ Poprvé byla užívána při prvních adventních nešporách 28. listopadu 2009.

Tuto ferulu po svém předchůdci převzal taktéž nový papež František, který ji používá spíše ojediněle při významných slavnostech.

V prvním měsíci svého pontifikátu,⁶⁶ než se oficiálně ujal úřadu biskupa při převzetí katedry arcikatedrály Božského Spasitele a Svatého Jana na Lateránu 7. dubna 2013, používal feruli Benedikta XVI. V den uvedení do úřadu se vrátil k předchozí praxi, užívání pastýřské hole Pavla VI., kterou využívá nejčastěji, společně s dalšími, které během pontifikátu dostává darem.⁶⁷ K tomuto se vyjádřil i sám pontifik slovy, že jeho osobním záměrem je, aby se častěji ferule střídaly.⁶⁸ Ferulu Pia IX. papež František v současnosti nepoužívá.

---

vstoupí a pozná její vnitřní napětí. Naproti tomu u Augustina se pokaždé okamžitě setkáváme s vášnivým, trpícím, tázajícím se člověkem, s nímž se můžeme ztotožnit." In: MURŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 44. Viditelným prvkem je také centrum papežského erbu Benedikta XVI, kdy ve třetím poli je mušle, jak starobylým symbolem poutníka, tak atributem svatého Augustina.

⁶² Učitel církve ze 4. století. Narozen r. 340 v Trevíru a zemřel r. 397 na Bílou sobotu. Je známý svým horlivým bojem proti arianismu či proti zneužívání císařské moci. Je autorem mnoha exegetických děl, dogmatických, etických a asketických spisů či hymnů. Roku 1295 byl papežem Bonifácem VIII. prohlášen za učitele církve společně se sv. Augustinem, sv. Řehořem Velikým a sv. Jeronýmem. Jeho památku si připomínáme v den jeho biskupské konsekrace 7. prosince. Srov. <http://catholica.cz/?id=4867> [online]. [cit. 2018-03-05].

⁶³ Tento patriarcha a učitel církve se zasadil o obranu katolické víry a bojem proti herezi arianismu a jako jáhen se účastnil koncilu na Niceji r. 325. Významné dílo nese název Řeči proti arianismu, které jsou trojdílným dogmatickým spisem. Vedle komentářů k žalmům napsal také asketické spisy o mnišském životě a panenství či teologické listy o Božství Ducha svatého. Jeho smrt je datována r. 373. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4867> [online]. [cit. 2018-03-05].

⁶⁴ Tito čtyři otcové církve jsou také vyobrazeni v kněžišti baziliky svatého Petra ve Vatikánu, jak nesou Petrovu katedru. Srov. SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatních insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 36.

⁶⁵ Srov. SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. Papežský kríž - ferula, *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010, s. 91.

⁶⁶ Od 13. března 2013 do 7. dubna 2013.

⁶⁷ Nejznámější je ferule od sochaře zlatníka z římské čtvrti Trastevere Maurizia Lauriho, který nese název "*Crux gloriosa*". Je rovněž pastýřskou holí, jelikož je opatřen corpusem Krista Pána. Přednost tohoto kříže je, že byl vyroben tzv. neinvazivní metodou, tj. ze surovin, které nejsou náročné na životní prostředí a respektují místní komunitu. Ke zhotovení bylo použito dřevo, bronz a stříbro z Hondurasu firmy Goldlake. (Dostupné z: <https://www.cathinfo.com/crisis-in-the-church/who-is-behind-the-papal-contorted-crucifix/> [online]. [cit. 2018-04-22].

⁶⁸ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/details/ns_lit_doc_20091117_ferula_it.html

Pektorály

Pektorál, tak jak ho známe dnes - jako náprsní kříž biskupů či dalších služebníků církve, je znám až od 12. století.⁶⁹ Předchůdce pektorálů byly tzv. enklopie či bullae, vyrobeny nejčastěji ze stříbra a nosily se na krku. Jelikož to byly schránky, nosily se uvnitř křesťané ostatky svatých či verše svatého evangelia. Až později se tento zvyk stal ustáleným u biskupů. Jeho nošení však nebylo vázáno povinností. Nejstarší zmínka o nošení pektorálu papežem při svaté oběti se váže na papeže-právnicka Inocence III.⁷⁰

Pektorály Josepha Ratzingera - Benedikta XVI. se různily. Zatímco nově jmenovaný arcibiskup roku 1977 užíval jednoduchý tenký pektorál, jako papež dával přednost masivnějším křížům, které často střídal. Na své bílé sutaně nosíval zpravidla zlatý kříž zavěšený na zlatém řetízku přimknutý mezi třetím a čtvrtým knoflíčkem kleriky. Pokud byl papež oblečen do chórového, tj. v rochetě a mozzetě, na zlaté *kordoniére* visí pektorál zdobenější opatřenými různými drahokamy, safíry, smaragdy, opály, rubíny či diamanty. Tyto pektorály byly většinou ze sbírek předchůdců.⁷¹ Jediněčným skvostem byl však jednoznačně pektorál od bývalého předsedy italské vlády Silvia Berlusconiho. Ten dostal Svatý otec při audienci ve své osobní knihovně v Apoštolském paláci 6. června 2008. Na pektorálu jsou vsazeny topazy a diamanty. Symbolika sestává z počtu jedenáct menších, které obklopují jeden velký diamant. Ten představuje Petra uprostřed a kolem něj jedenáct apoštolů. Symbolika vsazeného topazu také není náhodná, ale připomíná "*stálou lásku v péči o Boží stádo.*"⁷²

Co se týče emeritního papeže, i on nosí na své sutaně pektorál, který je svěšený, ve stylu kříže *Giotto di Bondone*⁷³, které Benedikt rozdával biskupům coby úřadující papež.

---

⁶⁹ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 226.

⁷⁰ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické realie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 75.

⁷¹ Mezi vzácné kusy patří bezesporu pektorál, který obdržel Giuseppe Sarto, když se stal roku 1890 kardinálem od Lva XIII. Po svém zvolení ho Sarto coby Pius X. dále používal. Kříž je opatřen akvamarínovými drahokamy. Další raritou je perlový pektorál zhotovený pro Pia XI. od italského krále r. 1929 při příležitosti podepsání Lateránských dohod. Pius XII. obdržel pektorál z ametystů, který původně patřil kardinálu Donatu Sbarettimu (1856–1939). Po jeho smrti byl darován do Vatikánu a Pius XII. jej nosil. Pektorál od sester z kongregace sv. Rafaela z roku 1977 je se smaragdy a safíry a ve spodní části kříže jsou umístěny ostatky sv. Rafaela, kterého Pavel VI. kanonizoval. Janu Pavlu II. byl věnován náprsní kříž s rubíny a malachitem při příležitosti beatifikace Pia IX v červnu r. 2000. Srov. COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 280–281.

⁷² Dostupné z: <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s2720.html> [online]. [cit. 2018-03-15].

⁷³ Narodil 1267 a zemřel 1337. Byl italským sochařem, malířem a architektem florentské školy. Významně se zasadil o rozkvět gotického umění a je vnímán jako zakladatel moderního malířství společně s Cimabuem. Pracoval

Biskupský prsten

Prsten nikde nekončí a nikde nezačíná. Jeho uzavřenost tedy naznačuje, že je symbolem vazby k nějaké osobě či nějakému poslání. Od 9. století se prsten předával při biskupském svěcení společně s biskupskou berlou. Oba předměty mají značit věrnost pastýře ke svému stádu.⁷⁴ "*Je doložen od 13. století jako výraz zasnoubení s Kristem.*"⁷⁵

Za svého episkopátu obdržel Joseph Ratzinger pět biskupských prstenů. Jeden od Pavla VI., tři od Jana Pavla II. a jeden od svého bratra Georga Ratzingera. Tento šperk je oválný ametyst vsazený do zlata. Do ametystu je vyrýsován obraz pelikána - eucharistický symbol. Kardinál Ratzinger jej nosil téměř třicet let.⁷⁶ Tři prsteny se rozhodl poslat a darovat na svátek sv. Benedikta z Nursie⁷⁷ do Wadowic (11. července 2017), místa narození, Jana Pavla II. Jeden z nich obdržel během výročí velkého jubilea roku 2000. U těchto prstenů jsou rovněž vystaveny tři dopisy, které ručně Jan Pavel II. tamějšímu prefektu Kongregace pro nauku víry Josephu Ratzingerovi psal. K vidění je také fotografie z roku 1988, na které jsou společně zachyceni. Tato fotografie byla pořízena při desátém výročí papežova pontifikátu. Benedikt XVI. se nechal slyšet, že kéž by "*tyto dary potěšily návštěvníky muzea a posílily jejich lásku ke sv. Janu Pavlu II. a vyjví velikost a dobrotu jeho předchůdce.*" Toto městečko Benedikt navštívil 27. července 2007.⁷⁸

---

na stavbách ve Florencii, Římě a v Neapoli. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=434 [online]. [cit. 2018-03-15].

⁷⁴ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 388–389.

⁷⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 389.

⁷⁶ Dostupné z: <http://museodiffusobrescia.org/artworks/monumento-a-papa-paolo-vi/> [online]. [cit. 2018-04-23].

⁷⁷ Zemřel roku 547 a je patronem Evropy.

⁷⁸ Dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=26056> [online]. [cit. 2017-10-17].

Kardinálský prsten

Šperk papež daroval Panně Marii do Alltöttingu,⁷⁹ při své návštěvě Německa roku 2006. Papež tehdy přijel do nejnavštěvovanější mariánské svatyně Bavorska⁸⁰ - Alltöttingu⁸¹. Rozhodl se zde darovat svůj kardinálský prsten, který obdržel od papeže Pavla VI. v roce 1977, kdy zastával úřad arcibiskupa Mnichova a Freisingu. "*Tento prsten u sebe uchovával Benediktův bratr Georg Ratzinger (*15. ledna 1924), který mu předal v pondělí⁸² před návštěvou poutního místa.*"⁸³ Svůj vztah k tomuto místu Benedikt nijak netají, jelikož je kolébkou jeho velké mariánské úcty od útlého dětství.⁸⁴

Papežský prsten

Prsten rybářův (lat. *Anulus piscatoris*) se v církvi používá od doby 7. století. Od druhého tisíciletí se praxe užívání prstenu stala běžnou. Papež jej přijímá spolu s palliem při zahajovací inaugurační mši svaté. Novému pontifikovi ho dle předpisů předává děkan kolegia kardinálů. Papež ho nosí na prsteníčku pravé ruky po celý den včetně mše svaté. Tento zvyk však platí pouze na západě, nikoliv u východních církví.⁸⁵

Sundává jej až před spaním. Symbolizuje jeho duchovní pouto ke Kristu a svěřenému stádcí a rovněž autoritu papeže nad univerzální církví. O Benediktu XVI. je známo, že si neliboval v líbání prstenu. Přesto tento zažitý zvyk, který je v Itálii "železnou košilí" vnímal tak, že tady neuctívají jeho jako Josepha Ratzingera, ale papeže, Petrova nástupce.⁸⁶ „Jednou vzal za paži svého bývalého studenta, který se uklonil, aby mu políbil prsten, a řekl mu: ‚*Chovejme se normálně.*“⁸⁷

---

⁷⁹ Socha Panny Marie pochází z roku 1330. Je umístěna v "Gnadenkapelle", kde tato milostiplná soška je uctívána. První kroky papeže vedly sem, aby uctil černou sošku Panny Marie. Černá se nazývá proto, že kouřem svíček a kadidla po staletí zčernala. Ročně místo navštíví milion poutníků. Místo je také známo dvěma zjeveními v roce 1489. Poblíž je umístěna stříbrná urna se srdcem všech bavorských králů. Dostupné z: <https://zenit.org/articles/pope-gives-his-cardinal-s-ring-to-mary-at-altoetting/> [online]. [cit. 2017-10-24].

⁸⁰ Po Benediktu XVI. je nazvaná cyklistická stezka, tzv. "*Der Benediktweg*", která vede přes údolí Salzach a řeky Inn. Místo, kde rodina Ratzingerova bydlela v období Josefova dětství. Je dlouhá 248 km.

⁸¹ Toto místo navštívil již Jan Pavel II. v roce 1980 doprovázen mnichovským arcibiskupem Josephem Ratzingerem.

⁸² Toto místo navštívil 11. září 2006.

⁸³ Dostupné z: <https://zenit.org/articles/pope-gives-his-cardinal-s-ring-to-mary-at-altoetting/> [online]. [cit. 2017-10-24].

⁸⁴ Srov. "*Mám veliké štěstí, že jsem se narodil v blízkosti Altöttingu. Velkou milostí bylo, že od raného dětství jsem s mými rodiči a sourozenci zde chodil na společné poutě. Tyto chvíle patří mezi mé nejkrásnější vzpomínky na dětství.*" Z předmluvy k městskému průvodci Altöttingu. Dostupné z: <http://www.altoetting.de/cms/papst-benedikt-xvi-1.phtml> [online]. [cit. 2017-10-24].

⁸⁵ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 74.

⁸⁶ Srov. SEEWALD, Peter. *Benedikt XVI. Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. Brno: Barrister, 2011. s.58.

⁸⁷ Dostupné z: <http://www.italialaica.it/news/rassegnastampa/39880> [online]. [cit. 2017-10-10].

Vyrobený je nejčastěji ze zlata či jiného ušlechtilého materiálu. O jeho výzdobě či nutném provedení však neexistují žádné předepsané instrukce. Obvykle však byl jako šperk zdoben vzácnými drahokamy jako jsou rubíny, safíry, smaragdy, ametysty či perlami. Právě pro svou uměleckou a dnes již historickou hodnotou jsou prsteny mnohých papežů klasifikovány jako skvosty s nevyčísitelnou hodnotou.⁸⁸ "*Dnes to jsou spíše prosté kroužky ze stříbra nebo zlata.*"⁸⁹

Papež je viditelnou hlavou katolické církve a prvním z apoštolů. Nástupce apoštola Petra, který byl povoláním rybář, než byl osloven Kristem a stal se jeho učedníkem. Proto je nazýván rybářský, podle povolání prvního papeže a podle Kristových slov: "*Staňte se rybáři lidí.*"⁹⁰

Funkce prstenu

Pečetní prsten se používal k označení papežských dokumentů a potvrzení pravosti, aby se předešlo vzniku případného falzifikátu. Rozlišuje se však dvojí druh pečetění. Zatímco soukromá papežská korespondence byla pečetěna rybářským prstenem, oficiální dokumenty představovány veřejně církvi či světu byly pečetěny jinou papežskou pečetí vtisknutou na lité olovo. Po roce 1842 bylo olovo nahrazeno voskem.⁹¹ "*Protože biskupský prsten znamená spojení biskupa s jeho diecézí, stávalo se zvykem, že když měl někdo více diecézí, měl také více prstenů, což se později považovalo za zbytečný přepych.*"⁹² Pokud dotyčný člověk obhájil doktorát, nejčastěji ještě před biskupskou konsekrací, mu náleželo nosit další prsten označení *Sacrae Theologiae Doctor*.⁹³ Mohlo se tedy stát, že i papež nosil více prstenů, které na chudý lid působily pohoršlivě.

---

⁸⁸ Můžeme zmínit tři prsteny. Prsten Piu VI. darovala princezna Marie Klotylda Francouzská v roce 1775 při příležitosti sňatku. Na něm je zobrazen profil zmíněného pontifika, který je vykládaný 25 diamanty. Prsten Pia IX. byl vyroben z 24 karátového zlata a papež jej obdržel od anglické královny Viktorie. Na obroučce má akvamarín a jsou zde vsazené zlatem papežské insignie, tj. tiára a Petrovy klíče. Další prsten nese velký ametyst a patřil kardinálu Donatu Sbarettimu, který zemřel v roce 1939 a tento prsten odkázal papeži Piu XII. Okolo tohoto prstenu je 18 perel. In COLLINS, Michael, *Vatikán, Papežské šperky, jehlice, prsteny a spony*, Knižní Klub, Praha, 2009, s. 282.

⁸⁹ Srov. *Tamtéž*, s. 282.

⁹⁰ Marek 1, 17.

⁹¹ Srov. COLLINS, Michael, *Vatikán, Papežské šperky, jehlice, prsteny a spony*, Knižní Klub, Praha, 2009, s. 282.

⁹² POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 74.

⁹³ Konkrétně v případě Inocence III. či Julia II. Dostupné z: <http://www.staedelmuseum.de/en/collection/portrait-pope-julius-ii-1511-12> [online]. [cit. 2017-10-23].

Design rybářského prstenu Benedikta XVI.

Nový pontifik dostává na výběr z několika návrhů, které dostane nejčastěji od italských zlatníků. Je územ, že je na něm vždy zobrazena vousatá postava apoštola Petra s klíči. První z klíčů připomíná duchovní autoritu papeže na zemi a druhý symbolizuje moc na nebi.⁹⁴ V případě prstenu Benedikta XVI. byl osloven ateliér zlatnického mistra Claudiho Franchi,⁹⁵ který je situován nedaleko řeky Tibery.

Tento zlatník zatím pro žádného papeže nic nezhotovoval. Jedná se tedy o jeho první dílo. 8. dubna 2005 vyšla z Vatikánu prosba o zhotovení nového prstenu pro nového pastýře univerzální církve. Claudio Franchi přišel se dvěma návrhy. První z prstenů byl menší a spíše tradičnější. Plný detailů a symboliky. Druhý z nich byl robustnější a modernější. Nezaměřoval se na detaily jako spíš na scénu, kterou prsten zobrazoval, a to byl lov. Umělec se setkal s komisí Vatikánu o čtyři dny později. Dostal instrukce, aby začal s vyhotovením, co jen to bude možné. Tak, aby do středy 20. dubna 2005 byl prsten zhotoven. Důvodem bylo, aby prsten velikostně skvěle vyhovoval. Benedikt prsten obdržel po skončení mše svaté v Sixtinské kapli, kterou slavil se sborem kardinálů. Franchi přišel s *velikostí č. 24*. Papeži se číslo zamlouvalo, jelikož je přesným dvojnásobkem počtu Pánových apoštolů. Zlatník vysvětlil Benediktovi symboliku, která je znázorněna na prstenu. Tuto vzpomínku popisuje, jak na něj pontifik působil nesměle, přesto však uctivě a příjemně.⁹⁶ Symbolikou je eliptický tvar prstenu. Ta připomíná kolonádu před Svatopetrskou bazilikou od Giana Lorenza Berniniho.⁹⁷ Na kruhové desce jsou dvě stylizované ryby s křížem, jejichž ploutve se

---

⁹⁴ Dostupné z: http://vatican.com/articles/popes/the_popes_ring-a79 [online]. [cit. 2017-10-10].

⁹⁵ "Claudio Franchi byl vychováván v rodině, kde se zlatnickému řemeslnictví předávalo generacemi. Již jeho otec studoval dějiny umění a práci se stříbrem a zlatem. Rovněž navštěvoval semináře týkající se starožitností vyrobených z drahých a vzácných kovů. Studium absolvoval na univerzitě Sapienza v Římě pod vedením profesora Vittoria Cassala. Díky studiu mohl rozvíjet jak historické a umělecké, tak i technické znalosti. Tyto dovednosti ho hojně inspirovaly při vytváření nových kousků. Přednášky profesora Casala o Sixtinské kapli, o komnatách Rafaela či výběru barev Manneristů mu umožnily vstoupit do světa a ducha velkých umělců. A jeho myšlení se postupně přetvářelo na nótu sobě vlastní umělcům baroka." Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2005/documents/hf_ben-xvi_hom_20050424_inizio_pontificato.html [online]. [cit. 2017-10-11].

⁹⁶ Dostupné z: <http://www.korazym.org/5894/l-anello-del-pescatore-un-dono-e-un-simbolo/> [online]. [cit. 2018-04-24].

⁹⁷ Zde je symbolika otevřené náruče církve, jež vítá přicházející věřící. Bylo postaveno v letech 1656 - 1667 Gianem Lorenzem Berninim (1598 - 1680). Balustrádu tvoří 140 soch vysokých 3,2 m, jež jsou dílem jeho žáků. Náměstí je schopno pojmut až 400 000 věřících. (Srov. Dostupné z: <http://www.rim.maweb.eu/vatikan/namesti-svateho-petra/> [online]. [cit. 2018-04-22]).

směle dotýkají. Rytiny byly vytvořeny metodou pískování.⁹⁸ Metoda byla zvolena proto, jelikož se ukázala jako účinná při zobrazení detailů. Papežovo přání bylo, aby zhotovil oba modely a doručil je v neděli. Zlatníkovi bylo řečeno, že oba modely budou uloženy u ostatků svatého Petra, dokud se papež nerozhodne, který z nich bude užívat. Oba byly dodány v nádherném pozlaceném pouzdře podšité sametem. Nakonec byl vybrán ten menší, na kterém je patrné více detailů. Druhý prsten, větší, zůstal ve Vatikánu. Voskové formy, designové nákresy a výkresy obou prstenů jsou uloženy v archivu Claudia Franchiho.⁹⁹

Papež Benedikt ve své inaugurační promluvě připomněl obě insignie, které se papeži předávají při zahájení pontifikátu. Prvním bylo pallium, dalším je prsten, který rovněž Benedikt vzpomněl ve své homilii: "*Druhé znamení, jímž je v dnešní liturgii představeno uvedení do Petrovy služby, je předání rybářského prstenu.*"¹⁰⁰ Slovy pontifika je zde kladen důraz na to, že to nejsou předměty, které na prvním místě papeže zdobí, ale že připomínají jemu i věřícímu lidu kým nyní je a jakou službu dobrovolně přijal.

Po úmrtí papeže či po jeho rezignaci má být prsten neprodleně zničen. Tento rituál má své předpisy. Je k němu určena speciálně navržená hůl či stříbrné kladívko, které slouží k tomuto účelu. Protokol Vatikánu uvádí, že "*všechny předměty spojené s ministerium petrinum musí být neprodleně po úmrtí papeže zničeny.*"¹⁰¹ Na tento rituál reagoval zlatník Claudio Franchi, který prsten pro Benedikta XVI. zhotovil, s prosbou, aby jej papežský komoří neničil, ale právě pro významnost pontifikova rozhodnutí rezignovat z *ministerium petrinum*, prsten zachoval pro příští generace.¹⁰²

Musíme však zmínit, že toto nařízení není tak úplně platné, jelikož mnoho rybářských prstenů pro svou uměleckou a historickou hodnotu je uloženo ve Vatikánském muzeu nebo v jiném případě, kdy nástupce nosil rybářský prsten po svém předchůdci. Stalo se tak naposledy v případě nynějšího papeže Františka, který ve vybrané dny liturgických slavností dle vlastního uvážení nosí rybářský prsten papeže

---

⁹⁸ "Pískované předměty oproti jiným technologiím vypadají velice decentně a luxusně. Okrasné pískování je technika tryskání jemného korundového písku, či balotiny." Dostupné z: <http://www.okrasnepiskovani.cz/> [online]. [cit. 2017-10-11].

⁹⁹ Dostupné z: <http://www.dieter-philippi.de/en/ecclesiastical-fineries/ring-of-the-fisherman-piscatory-ring> [online]. [cit. 2017-10-11].

¹⁰⁰ Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2005/documents/hf_ben-xvi_hom_20050424_inizio-pontificato.html [online]. [cit. 2017-10-11].

¹⁰¹ Dostupné z: http://vatican.com/articles/popes/the_popes_ring-a79 [online]. [cit. 2017-10-10].

¹⁰² Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie_historie/pecetni-prsten-benedikta-xvi-rozbije-podle-tradice-kardinal-komori_201303011354_akottova [online]. [cit. 2017-10-11].

Pavla VI., který ho měl na jednom ze zasedání II. vatikánského koncilu v roce 1963. Jinak František nosí prsten, který používal v úřadu biskupa Buenos Aires. V ohledu užívání prstenu za účelem pečetení dokumentů není potřeba dodržet tento starodávný předpis jen proto, že existuje, jelikož prsten již od 19. století k tomuto účelu neslouží. Přesto svůj význam duchovní nepozbývá.

Po odstoupení ze svého úřadu mu byl sejmout prsten, který byl však nahrazen tzv. prstenem koncilních otců. Je odlit ze zlata a jsou na něm zobrazeny tři postavy. Ježíše Krista, sv. Petra a sv. Pavla. Nad emblémem je vyrytý malý kříž. Tyto prsteny nechal zhotovit papež Pavel VI. po ukončení koncilu roku 1965.¹⁰³

3. Paramenta

Jedná se o oblečení a doplňky. V této diplomové práci se rozdělují na paramenta určená výhradně k liturgii. A paramenta mimoliturgická, která Benedikt XVI. nosil buďto po svých předchůdcích či vlastní.

Paramenta liturgická

Jsou zde zmíněny druhy pallia užívaná do zvolení na Petrovu katedru a pallia papežská. Dále mitry, které papež užíval po svých předchůdcích. Nejstarší je zde zmíněna infule Pia IX. z roku 1854 po mitry, které byly ušity během Benediktova pontifikátu. V textu se také zmíním o všech čtyřech nejvyšších mitrách, které Mons. Guido Marini připravil k užívání papežem.

Pallium Petrinum

Pallium byl v antickém Římě název svrchního roucha, stejně jako v Řecku (*himation*). Zde však hovoříme o "*odznaku náležící papeži a od něj propůjčovaný metropolitům, má tvar volného obojku o dvou připojených svislých koncích, z nichž jeden splývá na prsa, druhý na plece; je z bílé vlny a ozdobeno šesti kříži, vyšitými černým hedvábím.*"¹⁰⁴ Jeho název je odvozen z latinského *pallium*, což ve volném překladu znamená "*plášť z vlny*", přesto se však jedná spíše o pruh látky.¹⁰⁵ Prvně je

¹⁰³ Dostupné z: <http://www.savigioielli.com/it/anelli-sacri-a-roma/fascia-conciliare-detail.html> [online]. [cit. 2018-04-24].

¹⁰⁴ OTTO, Jan, *Otův slovník naučný*. Heslo: Pallium, 19. díl, Praha: Argo 1902, (fotoreprint z r. 1890), s. 113.

¹⁰⁵ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 347.

zaznamenán v knize *Liber pontificalis*, kdy jej svatý papež Marek předává biskupu z Ostie. I když nemůžeme tvrdit, že je tato informace skutečností, přesto nám ukazují praxi 5. či 6. století, co se týče předávání pallia.¹⁰⁶ Jiný údaj zaznamenává Tertulián ve spise *De pallio*: "*Tento plášť nosívali chudobní křesťané jako alternativu vznešených tóg římských občanů.*"¹⁰⁷ Látku podobnou palliu můžeme doložit také na východě, která nese název *homoforium*. Jeho původ je však ve světském šátku. Význam spočíval v uděleném ocenění vrchnímu představenému místní církve. Podobu, jak se pallium postupně vyvíjelo, nacházíme v Orientu. Odtud víme, že pás se instaloval na ramena, z čehož jedna strana spočívala na prsou a druhá na zádech. Na levém rameni byl překřížen dvojmo. Místo dnešních zdobených jehlic se dříve užívalo speciálních špendlíků. Ty sloužily k uchopení jak pruhů látky, tak spodnějšího ornátu.¹⁰⁸ "*O původu pallia jsou různé domněnky. Zatímco starší badatelé ho pokládali za imitaci velekněžského náramníku (efodu) ze Starého zákona nebo za čestné roucho, kterým císařové Východní říše vyznamenávali metropolity, tak novější názor je, že prvním pallium byl spíše plášť sv. Petra.*"¹⁰⁹

Slavnostní předávání pallia probíhá tradičně každý rok ve svatopetrské bazilice na Slavnost svatých apoštolů Petra a Pavla ve Vatikánu od roku 1984. Jeho složení není čistě jen vlna z beránka¹¹⁰ a pro výrobu jednoho pallia se používá vlna alespoň ze dvou beránků. Poblíž papežské baziliky svatého Pavla za hradbami leží trapistické opatství Tre Fontane, místo stětí apoštola sv. Pavla, kde se mniši o beránky starají. Posléze sestry Kongregace svaté rodiny z Nazareta mají na starost, aby z této vlny utkaly pallia během svatého týdne. Živí beránci se žehnají třikrát. Poprvé je tomu v bazilice svaté Anežky Římské, pod níž jsou uloženy její ostatky. *Benedikce* je vědomě na tomto místě, jelikož podle legendy se svatá Anežka Římská zjevila s beránkem v náručí svým rodičům, aby jim zprostředkovala poselství, že je v nebi.¹¹¹ Podruhé se žehnají 21. ledna, kdy se připomíná svátek Anežky Římské. V tento den jsou k papeži přineseni dva

¹⁰⁶ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/details/ns_lit_doc_20091117_pallio_it.html [online]. [cit. 2017-10-05].

¹⁰⁷ TERTULIÁN, *De pallio*. PL 2, 1029–1050B.

¹⁰⁸ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické realie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 73.

¹⁰⁹ OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný*. Heslo: *Pallium*, 19. díl, Argo, Praha, 2000 (fotoreprint z r. 1902) s. 8.

¹¹⁰ "Každé pallium je utkané tak, aby obsahovalo alespoň část vlny z obou beránků, které byly požehnány papežem na svátek sv. Anežky. In: GERARD, Skinner. *The Pallium. L'Osservatore Romano: Weekly Edition in English*. 2011, s. 4.

¹¹¹ Legenda pochází z doby 4. století, kdy svatá Anežka Římská byla umučena. Spojitost s beránkem je zde ještě vzpomínáno ve způsobu jejího umučení a to tak, že byla podržnuta mečem či dýkou pod krkem, jako když se zabíjejí beránci. Její statečnost a odvahu zemřít pro Krista opěvují sv. Ambrož, Damas i Jeroným. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=264> [online]. [cit. 2017-10-12].

beránci, každý v jiném koši. První z nich, symbolizující mučednictví, je v koši ozdobený červenými květy a druhý je ozdoben květy bílými připomínající čistotu.¹¹² "Během požehnání jsou zvířata doprovázena dvěma sestrami, které v daném roce oslavují výročí svého zasvěcení. Den před odevzdáním novým metropolitům jsou pallia vložena do speciální stříbrné schránky umístěné v blízkosti Confessio Petri, tedy hrobu sv. Petra pod oltářem Katedry v bazilice sv. Petra."¹¹³ Potřetí a naposled se pallium žehná, než jej papež vloží při liturgii na ramena arcibiskupů (metropolitů).¹¹⁴

Jeho nošení je určeno výhradně pro liturgii a je výsadou a znakem moci jak metropolitů, tak i papeže. Původně bylo jeho nošení vyhrazeno pouze papeži, posléze ho přijali i arcibiskupové metropolité. "Každý arcibiskup metropolita, je podle Kodexu kanonického práva (CIC) § 1, kán. 437, povinen do třech měsíců od biskupské konsekrace osobně či přes zástupce požádat o pallium." § 3, kán. 437 CIC rovněž hovoří o tom, "jestliže je metropolita přeložený do jiné metropole, potřebuje nové pallium." Nošení pallia na bedrech arcibiskupa značí moc, "kterou je metropolita ve společenství s římskou církví na základě práva vybavený ve vlastní provincii."¹¹⁵ Tak, jak se mění užívání ornátu podle liturgického kalendáře, tak pallium nepodléhá kánonu liturgických barev.¹¹⁶

Nošení pallia metropolitou je limitováno územím. Podle Kodexu kanonického práva § 2 kán. 437 "může metropolita podle normy liturgických zákonů používat pallium v kterémkoliv kostele církevní provincie, v jejímž čele stojí, nikdy však mimo něj. A to ani se souhlasem diecézního biskupa." Pallium bylo zvláštní výsadou jedině papeže, později arcibiskupů a výjimečně i biskupů.¹¹⁷

Můžeme zde zmínit některé rozměry, které objasňují symboliku nošení pallia. Prvním je materiál. Jsou utkána z beránek a biskup, jako pastýř stáda, má hledat a najít ztracenou ovci a přivést ji zpět do ovčína. (Lk 15, 1–7.) Druhý důvod je mučednictví

---

¹¹² Srov. SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 34.

¹¹³ Srov. *Tamtéž*, s. 34.

¹¹⁴ Srov. *Cappella papale presieduta dal Santo Padre Benedetto XVI. per la benedizione e imposizione dei palli*, Vaticano: Ufficio delle celebrazioni liturgiche del sommo pontefice, 2011, s. 30–31.

¹¹⁵ OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný*. Heslo: *pallium*, 19. díl, Praha, 1902, s. 8

¹¹⁶ Srov. CABAN, Peter. *Liturgika*. Trnava: SSV, 2010, s. 90.

¹¹⁷ Podobné palliu známe tzv. rationale. Jedná se o dvě plátna, která jsou podobna efodu, o kterém se hovoří ve Starém zákoně. Jedna část leží na prsou a druhá na zádech. Obě jsou spojeny okrouhlýmiagrafami. Ty jsou upevněny ve stejné látce tak, jako rationale. První doloženou zmínkou je v 10. století a propůjčovalo se různým biskupům. Zvláště v Olomouci, Praze či Krakově. Krakovští arcibiskupové jej užívají dodnes společně s palliem. A to v tom pořadí, že na ornát se pokládá pallium a až na něj je instalováno rationale. Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 73. Naposledy v něm byl instalován arcibiskup Marek Jędraszewski.

a čistota, spojené se svatou Anežkou. Pallium má tedy připomínat čistotu, kterou biskup slíbil, a mučednictví, nejvyšší forma vyznání víry, které má být biskup připraven podstoupit.¹¹⁸ Dalším je duchovní spojení s papežem. Oba důvody se podílejí na autoritě apoštolů.¹¹⁹ Posledním je bílá barva a moc pocházející od Ježíše Krista, který je beránkem Božím. Vhodné je také zmínit, jak "*viditelným symbolem kolegiality a subcidiarity*"¹²⁰ pallium skutečně je.

Společně s palliem při inauguraci papeže, tj. uvedení do úřadu a oficiálním zahájením pontifikátu se přijímá rybářský prsten (lat. *anulus piscatoris*) a katedra Papežské arcibaziliky Nejsvětějšího Spasitele a sv. Jana na Lateránu.

Čtyři pallia Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.

První pallium, které Joseph Ratzinger obdržel, bylo při ustanovení arcibiskupem Mnichova a Freisingu Pavlem VI. 24. března 1977.¹²¹ Druhé pallium obdržel výjimečně, když byl Janem Pavlem II. jmenován do funkce děkana kolegia kardinálů roku 2002. Toto pallium obdržel o rok později.¹²² Třetí pallium nosil od počátku pontifikátu v roce 2005 do r. 2009, než ho odložil na ostatky sv. Celestýna V. a poslední čtvrté do ukončení svého pontifikátu 28. února 2013, resp. do popeleční středy 13. února 2013, kdy slavil svou poslední veřejnou mši svatou, kvůli očekávanému počtu věřících, ve Svatopetrské bazilice.

---

¹¹⁸ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 34.

¹¹⁹ Přímou řečeno je to ve slovech liturgie vkládání pallia na ramena metropolitů: "*...tradimus vobis Pallium de Confessione beati Petri sumptum, ut eoutamini intra fines provinciae ecclesiasticae vestrae. Sit vobis hoc Pallium symbolum unitatis et cum Apostolica Sede communionis tessera, sit vinculum caritatis et fortitudini sinceritatem, ut die adventus et revelationis magni Dei pastoremque principis Iesu Christi, cum ovibus vobis creditis stola potiamini immortalitatis et gloriae*" (Srov. Ceremoniale episcoporum). Dostupné z: <http://textosparalaliturgia.blogspot.cz/2014/02/ritus-benedictionis-et-impositionis.html> [online]. [cit. 2017-10-12].) ("*Odevzdáváme vám pallium ze Stolce sv. Petra, abyste ho nosil na území své církevní provincie jako symbol jednoty a znamení společenství s Apoštolským stolcem. Necht' je vám poutem lásky a rozmnožením ctností, aby v den příchodu a zjevení velkého Boha a knížete pastýřů Ježíše Krista jste mohl spolu s ovce svého stáda dostat šat nesmrtelnosti a slávy*").

¹²⁰ DI MONTEZEMOLO, Andrea Cordero Lanza, "The Coat of Arms of His Holiness Benedict XVI.," Dostupné z <http://www.vatican.va>, odkaz goo.gl/1rpDV [online]. [cit. 2017-10-12].

¹²¹ Kardinálem byl jmenován posléze a kreován o tři měsíce později 27. července 1977 na konzistoři v Římě a obdržel baziliku Santa Maria Consolatrice al Tiburtino. Při papežské volbě 19. dubna 2005 byl jedním ze čtrnácti kardinálů dosud žijících, jmenovaných Pavlem VI. a pouze tři, včetně Ratzingera, nedosáhli zatím osmdesáti let věku. Druhým kreovaným kardinálem volitelem na konkláve z rukou Pavla VI. byl William Wakefield kard. Baum, který zemřel ve věku 88 let roku 2015 ve Washingtonu, D. C. a třetím Jaime Lachica kardinál Sin, který se vzhledem ke svému zdravotnímu stavu na konkláve dostavit nemohl.

¹²² Toto pallium při soukromém obřadu v Apoštolském paláci obdržel také kardinál Angelo Sodano z rukou Benedikta XVI. v roce 2005, kdy převzal úřad děkana kolegia kardinálů po Josephu Ratzingerovi. Další výjimkou bylo udělení pallia arcibiskupu trnavskému Jánovi Sokolovi z rukou Benedikta XVI. Důvodem byla reorganizace církevní správy na Slovensku týkající se metropole arcidiecéze bratislavské a sufragánní arcidiecéze trnavské.

Starokřesťanské pallium

Intronizace Benedikta XVI. jako 265. papeže universální římské církve proběhlo 24. dubna 2005. Viditelná změna proběhla, když kardinál-jáhen Jorge Augustin Medina Estévez¹²³ položil na ramena pontifika zcela odlišné pallium od svých předchůdců. Bylo to pallium, "které nosili římsští biskupové v prvním tisíciletí křesťanství."¹²⁴ Liší se zpracováním, délkou, množstvím křížů a barvou nitě, kterou jsou kříže šité. Ačkoliv je jeho délka 2 m a 16 cm, je to jeden kus látky. Šířka je 11 cm a je na něm vyšito 5 křížů, které mají červenou barvu. Nejen tvar pallia, ale i barva těchto křížů poukazují na neustálou kontinuitu pallia od 9. století. Aby pallium dobře drželo na ramenou pontifika, je připevněno třemi sponami k ornátu. Jehlice (italsky *spillone del pallio*, lat. *aciculae*) mají zároveň zdobnou funkci. Jejich symbolika však spočívá ve třech hřebech, které držely na kříži našeho Spasitele Ježíše Krista, či pět vzpomenutých křížů má zpodobnit pět oslavených Kristových ran.¹²⁵ Můžeme tvrdit, že pallium, které na sobě nese papež Inocenc III. vyobrazený na fresce ze 13. století, kolem roku 1219, v Subiacu, je totožné, jako pallium Benedikta XVI. po své inauguraci 24. dubna 2005. I když maestro papežských ceremonií Msgr. Guido Marini tvrdí, že druh tohoto pallia je znám na západě již od 9. století v podobě, kdy se druh látky překládá na levém rameni.¹²⁶ Jaký byl záměr Benedikta XVI. pro volbu tohoto pallia, se můžeme jen domnívat. Může jít o snahu "zvýraznit navenek úsilí o hledání jednoty křesťanů a odstranění rozdělujících prvků."¹²⁷

V přednesené homilii¹²⁸ při zahájení pontifikátu 24. dubna 2005 Benedikt XVI. hovořil o palliu, jeho významu a hluboké symbolice zakořeněné v evangeliu v podobenství o dobrém pastýři podle Jana nebo v podobenství o ztracené ovci podle Lukáše.

---

¹²³ Narozený 23. 12. 1926 v Santiagu de Chile. Zastával úřad osobního arcibiskupa a prefekta Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. Roku 1998 ho Jan Pavel II. kreoval na kardinála.

¹²⁴ DUDA, Ján. Nový zákonodárca Katolíckej cirkvi. *Tribunál* 4, č. 2, 2005, s. 24.

¹²⁵ Srov. SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 32

¹²⁶ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2008/documents/ns_lit_doc_20080626_marini-pallio_it.html [online]. [cit. 2017-10-05].

¹²⁷ Dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2005-2/novy.htm> [online]. [cit. 2017-10-05].

¹²⁸ Srov. Benedikt XVI., Homilie Benedikta XVI. při mši svaté na zahájení pontifikátu. Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=3682> [online]. [cit. 2017-10-05].

"První znamení je pallium, utkané z čisté vlny, jež mi bylo vloženo na ramena. Toto pradávné znamení, jež římsští biskupové nosí od 4. století, lze považovat za obraz Kristova jha, jež biskup tohoto města, Služebník služebníků Božích, bere na svá ramena (...)."

K 28. dubnu roku 2009 se však Benedikt XVI. rozhodl toto pallium odložit. Vykonal pastorační návštěvu po Itálii do města L'Aquila, které zažilo krátce před jeho návštěvou zemětřesení, a chrám byl téměř ve stavu ruiny. Zde, doslova symbolicky, daroval pallium na prosklenou rakev hrobu svatého papeže "poustevníka" Celestýna V. (†1294). Tento papež středověku se vyznačoval velkou skromností, pokorou a touhou po samotě v cele, ve které hledal Boha.¹²⁹ Po papežské koruně či po moci nikdy netoužil, naopak odmítal návštěvu kardinálů v jeho poustevně s tím, že je Petrova stolce nehodný. Touha po mnišství, skrytosti života a studia Písma, je u nich společná. Proto i gesto položit své pallium na ostatky tohoto papeže je více než symbolické. *"Oba papežové měli pokoru uznat, že už nezvládají vést církev a odvahu odstoupit z papežského úřadu."*¹³⁰ V tamější bazilice Santa Maria di Colemaggio, kde jsou uloženy Celestýnovy ostatky, daroval biskup Říma taktéž "symbol osobní papežské přízně" zlatou růží. Sám Benedikt XVI. se o tomto dni svého života vyjádřil během homilie o rok později roku 2010: *"Do této baziliky jsem se v dubnu minulého roku, po zemětřesení, které zničilo tuto oblast, odebral uctít ostatky s jeho relikviemi a zanechal jsem tam své pallium, které jsem dostal v den začátku mého pontifikátu."*¹³¹ V tomto palliu byl také Benedikt XVI. vyobrazen v mozaice Papežské baziliky sv. Pavla za hradbami, kde jsou zobrazeny portréty všech pontifiků počínaje svatým Petrem po nynějšího papeže. Tato mozaika byla upravena poté, co došlo ke změně pallia, proto je zde nynější vzhled papeže v jiné a kratší verzi pallia.

Můžeme se ptát, proč Benedikt XVI. odložil starokřesťanské pallium, které se používalo ještě před rozdělením církve do 10. století? Odpoví k tomu papežský ceremoniář Mons. Guido Marini: *"Nošení tohoto pallia bylo nepohodlné a vytvořilo různé a nepříjemné problémy již od počátku pontifikátu."*¹³²

---

¹²⁹Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=2047> [online]. [cit. 2017-10-06]. Po uvěznění svým nástupcem Bonifácem VIII.

v pevnosti Fumone východně od Říma prohlásil: "Toužil jsem po cele, tady ji mám."

¹³⁰ Dostupné z: <http://scuola.repubblica.it/sicilia-catania-icverga/2013/07/04/due-scelte-a-confronto-celestino-v-e-benedetto-xvi/> [online]. [cit. 2017-10-06].

¹³¹ Benedikt XVI. Homilia: Eucharistica celebratio Sulmone habita occasione Iubilaei Caelestiniani. AAS 102 (2010): 456.

¹³² FUSANI, Claudia. Dostupné z: <http://www.repubblica.it/2008/06/sezioni/esteri/benedettoxvi-22/riti-paramenti-antichi/riti-paramenti-antichi.html> [online]. [cit. 2017-10-04].

Pallium užívané Benediktem XVI. od roku 2009

Po odložení starého typu pallia se Benedikt XVI. rozhodl užívat pallium více podobné metropolitům, které je však některými znaky nadále odlišné. Prvním z nich je šířka. Zatímco Benedikt nosil pallium široké 9 cm, metropolité nosí pallium užší. Dalším z nich je barva šesti křížků, které jsou vyšity červenou nití. Metropolité mají křížky vyšité nití černou a jejich tvar je také o něco rozdílnější. Zde se opět setkáváme s barvou, která je vyhrazena papeži, to je červená. Posledním nápadným rozdílem je tvar zpracování. Zde se setkáváme se změnou od jednoho pruhu látky ke stříhu, kdy jeden konec spočívá uprostřed hrudníku pontifika a druhý na jeho zádech. Tento druh pallia, který je v životě Josepha Ratzingera posléze Benedikta XVI. již čtvrtým a posledním v jeho službě, poprvé začal nosit na Slavnost Svatých Petra a Pavla v roce 2008.¹³³ Na volbu tohoto stříhu pallia odpovídá v rozhovoru pro *L'Osservatore Romano* mistr papežských ceremonií Mons. Guido Marini: "*Důvody jsou dva. Za první se klade větší důraz na neustálý vývoj a druhé hledisko je praktické. [...] Šířka a délka, které jsou větší, a červená barva těchto křížků oproti palliu metropolitů zdůrazňuje rozmanitost jurisdikce, na kterou má pallium poukázat.*"¹³⁴ O několik měsíců později se změnila i papežská ferula k liturgii.

Mitra

"*Název je zřejmě podle Ex 29,9.*"¹³⁵ Výraz "mitra" se užíval jako obecný název, ať už se jednalo o mužské nebo ženské pokrytí hlavy. Ve středověku se objevuje termín "infula", kterým se označovala nejen pokrývka hlavy, ale také liturgické oblečení včetně mešního roucha. Posléze zahrnoval i biskupskou hodnost.¹³⁶

Užívání mitry se do liturgie dostalo až ve druhém tisíciletí. Ovšem už v 8. století se objevuje v podobném stylu, jako *camelauco*¹³⁷. Zatímco v prvních století křesťanství

---

¹³³ SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 33.

¹³⁴ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2008/documents/ns_lit_doc_20080626_marini-pallio_it.html [online]. [cit. 2017-10-09].

¹³⁵ BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 276. ("Na hlavu mu vložíš turban a na turban připevníš svatou čelenku.")

¹³⁶ Srov. *Tamtéž*, s. 276.

¹³⁷ Tvarem kuželovitá pokrývka hlavy, která byla propůjčována biskupům papežem od 11. století. Tato čepice je zachycena na jedné z fresek, kdy sv. Cyril s Metodějem přinášejí ostatky sv. Klimenta do Říma, zatímco papež

se mitra neznala a v liturgii se žádné pokrývky hlavy neužívalo, již od středověku byla mitra předávána jak kardinálům, tak i opatům. Opatí ji však přijímali při benedikci.¹³⁸

Prvním prototypem byl kuželovitý tvar. Až později se změnila tak, že uvnitř se promáčkla a vznikly dva výběžky. Tvar kuželu se však dlouho neudržel. Výběžky byly poprvé po stranách. Třetí úpravou bylo přenesení výběžku zepředu a vzadu. První mitry byly nízké, jednoduché a světle bílé barvy. K mitře se šijí dvě pásy, které splývají na zádech infulovaného. Nazývají se *vittae* či *fasciae*.¹³⁹

Nejstarší zobrazení však ilustrují *vittae* splývající přes spánky na ramena. Jedním z názorů je, že pásy se vyvinuly ze stuh, které byly připevněny k německé koruně a tvořily tak spíše ozdobnou funkci. Druhým názorem je, že tyto bílé pásy nosili vysocí římské úředníci.¹⁴⁰ "J. Braun soudí, že v 11. a 12. století se pásy připevňovaly i k jiným honosným pokrývkám hlavy, jako jsou královské a císařské koruny, a že tedy tato dobová móda způsobila, že se pásy připevnilly také k mitře."¹⁴¹

Zdobení mitry

Zpočátku středověku byla mitra čistá a neměla žádné ozdoby. Postupem času, ve 12. a 13. století, se začala zdobit.¹⁴² Techniky zdobení je aplikace zlatých portů, vsazování drahokamů, či výšivky (*aurifrisia*) aj. Podle výzdoby rozlišujeme tři druhy: *preciosa*, *aurifrigiáta* a *simplex*. Způsoby jejich používání jsou předepsány v *ceremoniale*.¹⁴³ Mitra *preciosa* je nejslavnostnější a nejskvostnější uzpůsobená, proto se používá na slavnosti. *Aurifrigiáta* je celá zlatá. Její užívání je dnes velmi ojedinělé. Mitra *simplex* je užívána nejčastěji.¹⁴⁴ Zvláště při koncelebraci jednotlivých biskupů s papežem, kdy užívají jednoduchou mitru ušitou z damašku s bílou podšívkou. Ač je toto pravidlo psané, přesto dochází k jejímu porušování. Při příležitosti konzistoře

---

Hadrián má toto *camelauco* na hlavě. Od 12. století se používala i biskupy a sloužila jako součást denního oděvu. (Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 110).

¹³⁸ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 68–69.

¹³⁹ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 276.

¹⁴⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 69

¹⁴¹ POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 280.

¹⁴² Srov. *Tamtéž*, s. 280.

¹⁴³ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979, s. 69

¹⁴⁴ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 276.

roku 2010 byly navrženy nové mitry pro kardinály.¹⁴⁵ Mitra *simplex* pro papeže je ušita tak, že látka je čisté bílé hedvábí, strany jsou však lemovány pruhem zlaté nitě. "Třinácté římské *Ordo* vypočítává, že papež užívá všech tří druhů miter."¹⁴⁶

Nejčastěji užívané mitry Benediktem XVI.

Za svůj pontifikát (od 19. dubna 2005 do 28. února. 2013) tento papež užil na 72 miter. Z čehož 26 z nich bylo do října 2007 vybráno Mons. Pierem Marinim a ostatních 46 Mons. Guidem Marinim, po dohodě s papežem. Od počátku úřadu se tvar, velikost a zdobení mitry pro papeže měnily. Pokud jde o mši "doma" ve Vatikánu, tak se zpravidla u ornátu pro danou liturgickou slavnost objeví mitry dvě nachystané ceremoniářem a papež má tak na výběr. První dva roky užíval Benedikt mitry nejčastěji po svém předchůdci Janu Pavlu II. a mitry nové od firmy X Regio. Očividnou změnou byla děkonná mše svatá na Svatopetrském náměstí při výročí 80. narozenin papeže. Benedikt tehdy poprvé použil mitru bohatě vyšívanou zlatem s drahokamy, kterou dostal darem k narozeninám od svého bratra Georga.¹⁴⁷ Posléze byly upřednostňovány mitry vyšší, kolem 36 cm. Výjimkou byla období adventu a postu, kdy užíval papež mitry nízkého tvaru se zlatým lemem. Jednu ze svých miter věnoval Benedikt do klenotnice v chrámu sv. Petra, kterou si návštěvníci mohou prohlédnout za vitrínou s nápisem: "Darováno Svatým otcem Benediktem XVI."

Mitra Pia IX. "Neposkrvněné početí"

Mitra, která byla zhotovena u příležitosti vyhlášení dogmatu o Neposkrvněném početí Panny Marie roku 1854, byla poprvé nošena Piem IX. (doba pontifikátu 1846–1878). Ač byla tato mitra užita rovněž Janem Pavlem II., byla znovu renovována, poněvadž po roce 2007, s příchodem nového mistra papežských ceremonií Mons. Guida

---

¹⁴⁵Dostupné z:

https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/imageproxy.php?url=http://i1083.photobucket.com/albums/j382/Ripk10/Mitres/20101121_1_MessaconsegnadellAnellocardinalizio_020.jpg[online]. [cit. 2017-10-30].

¹⁴⁶ POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 280.

¹⁴⁷ Dostupné z:

https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/imageproxy.php?url=http://i1083.photobucket.com/albums/j382/Ripk10/Mitres/20101121_1_MessaconsegnadellAnellocardinalizio_020.jpg[online]. [cit. 2017-10-30].

Mariniho, se začala užívat poměrně často. Poprvé ji Benedikt užil na konzistoři v listopadu 2007 a naposledy při Slavnosti Matky Boží Panny Marie 1. ledna 2012. Z přední strany je Matka Boží zobrazena na měsíci s po bocích se klanějícími anděly. Její překřížené ruce značí podřízenost, poslušnost Boží vůli.¹⁴⁸ Po stranách jsou vyšity dvě lilie a konec mitry je dekorován decentní korunou naznačující tajemství korunování Panny Marie. Ze zadní strany je zobrazen "dobrý pastýř", který má na ramenou ovci. Další dvě ovce jsou po bocích Krista Pána, které představují Boží lid. Ornamenty jsou zlaté palmové listy. Mitra je klasicky opatřena dvěma *vittae*, na kterých se opakují aplikace květinové výzdoby. Na koncích jsou vyšity erby pontifika, pro kterého byla mitra zhotovena. Infule je poměrně vysoká - 36 cm - navzdory tomu, že Pius IX. byl známý svou oblibou a stylem v nižších mitrách.¹⁴⁹

Mitra Benedikta XV.

Díky své výšce a úzkému stříhu vytváří kontrast s postavou Benedikta XVI., která čítá cca 165 cm. Stejně tak Benedikt XV.¹⁵⁰ nebyl mužem příliš vysoké postavy. Byla vyrobena roku 1914 a poprvé užita 31. prosince 1914 při prvních nešporách Slavnosti Matky Boží Panny Marie. Je osázena perlami a rubíny. Tato mitra byla rovněž restaurována, konkrétně byl dosazen jeden ze čtyř rubínů.¹⁵¹ Zachovává tradiční podobu ozdoby mitry: *circulus* a *titulus*, které jsou umístěny vertikálně ve středu pokrývky.¹⁵²

Mitra Benedikta XV. oproti mitře jeho předchůdce Pia IX. je vyšší o 4 cm, tj. celkově 40 cm vysoká a široká 34 cm. Zajímavostí je, že ve své době byla brána jako "simplex". Je vyrobena z bílého saténu s aplikací zlatých nití a je osázena drahokamy a polodrahokamy. Užití perel a rubínů na mitře má svou symboliku. Zatímco perly indikují čistotu neposkvrněné Bohorodičky Panny Marie, rubíny s odstíny do hněda značí barvu škapulíře Panny Marie Karmelské, ke které papež Benedikt XV. choval zvláštní oddanost. Tato pokrývka hlavy byla užívána pouze třemi nástupci. Prvním byl Pius XII. Dalším byl papež Jan XXIII., který v ní také 11. října 1962 zahajoval zasedání

---

¹⁴⁸ Dostupné z: <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/viewtopic.php?p=67067#p67067> [online]. [cit. 2017-10-30].

¹⁴⁹ Dostupné z: <http://saintbedestudio.blogspot.cz/2013/02/benedict-xvi-9.html> [online]. [cit. 2017-10-30].

¹⁵⁰ Sám dával přednost jednoduššímu stylu liturgického oblékání. Korunovace proběhla 6. září 1914 nikoliv ve Svatopetské bazilice, ale v Sixtinské kapli a díky nepříznivým vlivům a zuřící válce byla zrušena slavnostní ceremonie převzetí katedrály sv. Jana na Lateránu.

¹⁵¹ Druhý v řadě zespod.

¹⁵² Dostupné z: <http://saintbedestudio.blogspot.cz/2013/02/benedict-xvi-9.html> [online]. [cit. 2017-10-30].

II. vatikánského koncilu. Od pontifikátu Jana XXIII. užívána nebyla do příchodu nového ceremoniáře Mons. Guida Mariniho. Dostala se tedy na světlo světa až roku 2007. Bylo tomu opět 31. prosince jako u Benedikta XV. na první nešpory Slavnosti Matky Boží. V roce 2010 se mitra nepoužila ani jednou. O rok později ji Benedikt XVI. nosil dvakrát. Naposledy ji užil 31. prosince 2012.¹⁵³

Této mitře je velmi podobná mitra Pia IX., kterou Benedikt XVI. užil jedinkrát při příležitosti požehnání městu a světu (Urbi et orbi) na Vánoce 2007. Liší se osázením a počtem drahokamů či perel.

Mitra k 80. narozeninám papeže

Při příležitosti životního jubilea 80. narozenin obdržel Benedikt XVI. od svého bratra Georga Ratzingera mitru, kterou papež hojně užíval při slavnostech, a můžeme říci, že byla jednou nejužívanější mitrou tohoto pontifika vůbec.¹⁵⁴ Tato infula je nižší velikosti, než zmíněné mitry předchůdců, proto nečiní kontrast s papežovým nižším vzrůstem.

Mitra "XREGIO"

Tuto mitru darovali Svatému otci otcové kapucíni v sadě s kasulí roku 2010 jako poděkování za apoštolskou návštěvu v San Giovanni Rotondo, kde byl Svatý otec v červnu 2009. Benedikt XVI. ji dále použil při Te Deum na závěr roku 2010 či u prvních nešpor ze Slavnosti Panny Marie 2010. Následně při mši svaté na závěr prvního zasedání "misionářů dneška" 16. října 2011 a naposledy ji užil při ukončení XIII. řádného zasedání biskupské synody 28. října 2012.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Dostupné z: <http://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/viewtopic.php?p=69567#p69567> [online]. [cit. 2017-10-31].

¹⁵⁴ Poprvé ji měl při liturgii při děkovné mši svaté za 80 let života v dubnu 2007. Posléze při slavení půlnoční mše téhož roku, při kněžském svěcení 27. dubna 2008, na slavnost Corpus Domini 22. května 2008, na první nešpory ze Slavnosti Petra a Pavla 2008 a při otevření roku svatého Pavla, na půlnoční mši 2008, v roce 2009 na Epifanii, na Letnice, na slavnost Corpus Domini a půlnoční mši. V roce 2010: na Epifanii, na Boží hod velikonoční a požehnání Urbi et orbi, na letnice, slavnost Corpus Domini, mše ze slavnosti sv. Petra a Pavla, mše svatá v Sulmoně 4. července, při příležitosti uzavření biskupské synody pro blízký východ a na půlnoční mši. V roce 2011: Slavnost Matky Boží Panny Marie, na zelený čtvrtek, Slavnost vzkříšení Páně, na letnice a slavnost Corpus Christi. V roce 2012 pouze dvakrát, tj. na zelený čtvrtek a slavnost Corpus Domini 7. června.

¹⁵⁵ Dostupné z: <http://www.cattoliciromani.com/61-elenco-dei-paramenti-e-dei-paliotti/25507-elenco-delle-mitre-indossate-da-papa-benedetto-xvi> [online]. [cit. 2017-11-02].

Tato infule se šila výhradně ručně celkového času 108 hodin. Mitra je charakterizována tzv. *broccaturou*, což znamená, že patří mezi nejušlechtilejší. Výšivka je aplikována na bílé hedvábné lampasy, zatímco pokrývka je z čistého slonovinového hedvábí. Na mitře je nenápadným způsobem aplikováno 9 perel. Design je inspirován druhou polovinou XVIII. století, i když tvar je identický s první polovinou XIX. století.¹⁵⁶

Mitra "Serpone"

Mitru, kterou Benediktu XVI. darovala firma Serpone,¹⁵⁷ užil papež celkem čtyřikrát.¹⁵⁸ Byla ušita v roce 2011 v barokním stylu, tudíž i její míra velikosti patří mezi nejvyšší, které během pontifikátu Benedikt XVI. užíval.¹⁵⁹

Mitra *preciosa*

Poslední ze čtyř vysokých miter užívaných během osmiletého pontifikátu Benedikt užil třikrát a to během roku 2012. Poprvé během biskupského svěcení při Slavnosti Zjevení Páně, podruhé na Boží hod velikonoční a při Urbi et orbi a naposledy při zahájení XIII. řádné synody 10. července. Zajímavostí je, že přesně tuto mitru měl během svého biskupského svěcení v roce 2013 Mons. Nicolas Thevenin. A jelikož se na papeži Benediktu od července 2012 neobjevila, rozpoutala se diskuze, že Thevenin tuto infuli od Svatého otce dostal darem.¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Dostupné z: <http://sacrissolemniis.blogspot.cz/2011/01/eccellenze-venete-una-mitria-per-sua.html> [online]. [cit. 2017-11-02].

¹⁵⁷ Firma založena roku 1820, která se zabývá výrobou liturgických rouch či doplňků.

¹⁵⁸ Prvně ji papež použil při půlnoční mši v roce 2011, podruhé při mši svaté s novými kardinály 19. února 2012, posléze při půlnoční mši 2012 a naposledy při biskupské konsekraci na Slavnost Zjevení Páně 2013. Tehdy byli svěcení 4 biskupové, mezi nimi i zvláštní sekretář emeritního papeže Benedikta a papeže Františka a Prefekt papežského domu arcibiskup Mons. Georg Gänswein, Angelo Vincenzo Zani (tajemník Kongregace pro katolickou výchovu, Fortunatus Nwachukwu (Apoštolský nuncius v Nikaraguy) a Nicolas Thevenin (Apoštolský nuncius od r. 2013 v Guatemale). Obřad konsekrace probíhal ve velmi tradičním stylu liturgických rouch v barokním stříhu. Noví biskupové byli oděni v ornátech, které se užily na II. vatikánském koncilu. Benedikt XVI. užil ornátu staršího. Tehdy naposledy užil také papežského fanonu.

¹⁵⁹ Spolu s mitrou Pia IX. a Benedikta XV.

¹⁶⁰ Dostupné z: <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/viewtopic.php?p=69599#p69599> [online]. [cit. 2017-11-02].

Papežská mešní roucha

Ornáty, kázule (lat. *casula* - domeček; řec. φαλόνιον, odtud v latině *paenula* v překladu planeta) jsou svrchní částí liturgického oděvu kněze či biskupa.¹⁶¹ Ornát vznikl původně z přehozu, který sloužil prostým lidem jako ochrana před nepříznivým počasím. Od doby 4. století se ujal i ve vyšších kruzích a byl vnímán jako ryze slavnostní roucho.¹⁶² *"Jako oficiální oděv ho upřednostňoval klérus a bez rozlišení ho nosili zástupci všech stupňů až do té doby, kdy si jáhni osvojili pro sváteční dny tehdy módní - dalmatiku."*¹⁶³ *Kázuli si ponechali o kajících dnech až do reformy r. 1960. Pro usnadnění vykonávání liturgických úkonů ji však na přední straně poněkud shrnovali (planeta, plicata); od evangelia až po communio ji shrnovali zcela a takto srolovanou na způsob šerpy ji nosili přes levé rameno (stola latior)."*¹⁶⁴ Ornát byl tedy liturgickým oděvem všech konsekrovaných služebníku oltáře.¹⁶⁵ Tak, jako kněz obléká roucho, tak se i my - pokřtění, oblékáme v Krista.¹⁶⁶ *"Ornát je Pánovo jho, které nám kněžím bylo nasazeno"*¹⁶⁷, píše Benedikt XVI. ve své promluvě pro kněze na Zelený čtvrtek 2007. *"Liturgické roucho, které má kněz oblečené při slavené eucharistie, má především vyjádřit, že zde nevystupuje jako soukromá osoba, jako kdokoliv jiný, nýbrž že zastupuje někoho zcela mimořádného - Krista. Nesděluje lidem sebe, nýbrž Jeho. Liturgický oděv přesahuje význam vnějších rouch, je přestupem k novému šatu, ke vzkříšenému tělu Ježíše Krista, k tělu novému, které nás čeká po zboření 'stanu' a dává nám 'trvalý příbytek'*¹⁶⁸. *Církevní otcové s teologií šatu odkazovali ještě na dva jiné texty, které je proto dobré - pro lepší pochopení liturgického oděvu - v našich úvahách použít. Je to příběh o ztraceném synovi. 'Honem přineste nejlepší šaty...' (Lk 15, 22). V řeckém textu stojí 'první' oděv a tak to církevní otcové též vnímali. První roucho - to je pro ně roucho, v němž byl Adam stvořen a které ztratil svým pokusem dosáhnout bohorovnosti. (srov. Gen 2, 7). Ten, který se ve víře navrátil, získává zpět 'první roucho', bude znovu oblečen do Božího milosrdenství a lásky, které jsou jeho pravou*

---

¹⁶¹ Srov. BAILEY, Sarah. *Clerical vestments*, Great Britain: Shire Publications, 2013, s. 13.

¹⁶² Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 432.

¹⁶³ Srov. PACI, Sara Piccolo, *Storia delle vesti liturgiche. Forma, imagine e funzione*, Milano: Ancora, 2008, s. 310.

¹⁶⁴ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 432.

¹⁶⁵ Srov. TICHÝ, Radek. *Exsultet. Historie a liturgie velikonočního chvalozpěvu*. Praha: Krystal OP, 2018, s. 24.

¹⁶⁶ Srov. Gal 3,27.

¹⁶⁷ Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7550> [online]. [cit. 2018-04-17].

¹⁶⁸ Srov. Jan 14,2: "V domě mého Otce je mnoho příbytků".

krásou." ¹⁶⁹ Při křtu se předává bílé roucho, které je symbolem čistoty a krásy vzkříšených, má poukázat na roucho věčnosti, o kterém mluví Apokalypsa (19, 8). Tento velký oblouk plně odráží symboliku liturgického oděvu - od Adamova pádu po roucho věčnosti. ¹⁷⁰

Ornáty Benedikta XVI.

Styl ornátů Benedikta XVI., zvláště z počátku pontifikátu, spontánně navazoval na styl Jana Pavla II. Hned při intronizaci má na sobě ornát svého již zmíněného předchůdce Jana Pavla II. Jednoznačně byl však tento výběr také podmíněn vkusem papežského ceremoniáře Mons. Piera Mariniho ¹⁷¹, který měl nemalý velký vliv na to, co papež bude při bohoslužbách oblékat. Zatímco ornáty Jana Pavla II. měří 147 cm, mešní roucha Benedikta XVI. jsou dlouhá 135 až 137 cm. Během svého osmiletého pontifikátu užil na 121 gotických ornátů a 12 barokních - tedy celkem 133 kazulí. Mnohé z nich se často střídaly, zvláště co se týče bílých či zlatých. Gotických ornátů použil bílých 67, červených 28, zelených 20, fialových 15 a růžové byly 2. ¹⁷² Barokního typu: Zlaté 4, červené 3 ¹⁷³ a 1 tzv. *Borromeo*, zelený 1 a fialové 3. Často oblékal roucha po svých předchůdcích a nejstarším z nich byla kázule Pia VII. (†1823) ¹⁷⁴ 1. července 2007 se objevil článek na Radio Vaticana, ve kterém Mons. Guido Marini odpovídá na liturgické změny při bohoslužbách vedené Svatým otcem. Papežský ceremoniář se zde konkrétně vyjadřuje k liturgickým rouchům Benedikta XVI.: "*Použitá liturgická roucha, jakož i některé detaily ritu, mají podtrhnout kontinuitu aktuálního liturgického slavení s těmi způsoby slavení, jimiž se vyznačoval život církve v minulosti. Hermeneutika kontinuity je vždycky přesným kritériem interpretace dobové cesty církve. Platí to také pro liturgii. Jako papež cituje ve svých dokumentech předchozí papeže, aby poukázal na kontinuitu magisteria církve, tak v oblasti liturgie papež užívá liturgický oděv a posvátná roucha předešlých papežů, aby naznačil tutéž kontinuitu i v oblasti lex orandi. Chtěl bych ovšem poznamenat, že papež nepoužívá jenom stará liturgická*

---

¹⁶⁹ RATZINGER, Joseph. *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2012, s. 189–193.

¹⁷⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 193.

¹⁷¹ Narodil se 13. 1. 1942 ve Valverde. Vysvěcen na kněze r. 1965, obhájil dvojí doktorát z liturgiky a dvacet let pracoval jako hlavní papežský ceremoniář, z čehož 18 let pro Jana Pavla II. a 2 roky pro Benedikta XVI.

¹⁷² Růžový ornát oblékl papež jen šestkrát.

¹⁷³ První obřady Velkého pátku sloužil Benedikt XVI. r. 2006 v ornátu gotického typu. Posléze už pravidelně na Velký pátek oblékal barokní kazule po svých předchůdcích. Např. po Piu XII., který nosil 3×. Včetně výročí jeho úmrtí 9. 10. 2008. V den Velkého pátku papež také zpravidla nenosí pallium. Je to jediný den v liturgickém roce, kdy je papež v bazilice sv. Petra bez pallia.

¹⁷⁴ Zde se jedná o červený ornát u příležitosti předsedání liturgii Velkého pátku.

*roucha, ale často také ta moderní. Důležité není ani tak to, zda jsou stará nebo moderní, ale spíše to, zda jsou hezká a důstojná. To jsou důležité složky liturgického slavení.*¹⁷⁵

Intronizační Ornát

Byl vyroben ze zlatého hedvábí. A i když nebyl stejný, jako při intronizaci Jana Pavla I. nebo Jana Pavla II., jeho výběr nebyl náhodný. V jeho přední části je situováno pět masivních svatojakubských muší na smaragdové podšívce. Ty korespondují se středem erbu Benedikta, kde zlatá mušle je umístěna na červeném poli.¹⁷⁶ Ornát byl také po předchůdci Janu Pavli II. Papež jej nadále nosil ještě sedmkrát za svůj pontifikát a zpravidla při největších slavnostech liturgického roku.¹⁷⁷

Ornát "Rubelli"

Při své apoštolské návštěvě Benátek v neděli 8. května 2011 Benedikt XVI. obdržel sadu ornátů s mitrou od firmy Rubelli.¹⁷⁸ Tento ornát¹⁷⁹ je vyroben z bílého damašku. Vzorek, který je aplikován na ornátu, je ve tvaru kříže v kruhu s podélnými květy typický pro období středověku. Svým způsobem zhotovení je originální, jelikož byl přepracován krejčími firmy Rubelli. Druhý damašek byl použit na štolu a třetí nazvaný "Lenora" byl vybrán pro mitry arcibiskupů.¹⁸⁰

---

¹⁷⁵ Dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=9760> [online]. [cit. 2018-04-22].

¹⁷⁶ Mušle symbolizuje poutníka na cestě a také odkazuje na sv. Augustina a jeho teologii o Trojici.

¹⁷⁷ Mše při převzetí římské katedry Lateránské baziliky (7. 5. 2005), Slavnost Těla a Krve Páně (26. 5. 2005), Slavnost Zjevení Páně 2006, Slavnost Zmrtvýchvstání Páně (16. 4. 2006), Slavnost Zjevení Páně 2007, Slavnost Zmrtvýchvstání Páně a Urbi et Orbi (8. 4. 2007) a naposledy při Slavnosti Zjevení Páně 2008).

¹⁷⁸ Je to benátská firma, která vyrábí a prodává dekorativní látky a tkaniny. Darovala velkou část hedvábného damašku pro výrobu kněžského roucha pro výrobu ornátu Benedikta XVI.

¹⁷⁹ Mitra bezvadným způsobem koresponduje s látkou ornátu, byt' lemy jsou červené a jsou na ni aplikovány řecké kříže s dekoracemi.

¹⁸⁰ Dostupné z: <http://www.rubelli.com/en/news/rubelli-a-oedressesa-pope-benedetto-xvi> [online]. [cit. 2017-11-02].

Ornát XREGIO

Tento ornát byl darem Svatému otci od kapucínů jako poděkování za navštívení San Giovanni Rotondo v červnu 2009. Jeho předností je 108 hodinové vyšívání ornátu s celkovým časem 214 hodin práce. Vkusnost ornátu ocenil i mistr papežských ceremonií Mons. Guido Marini, který požádal kapucíny o kopie, které byly posléze do Vatikánu přivezeny.¹⁸¹ Paramenta této firmy (*DECIMA REGIO*) nosil už Jan Pavel II. Snad nejznámějším z jeho pontifikátu je "plamenný" pluvíál při otevření brány milénia 24. prosince 1999.¹⁸² Pro papeže Benedikta bylo v této firmě celkem ušito 6 pluvíálů, 6 ornátů a 9 miter. Jejich paramenta papež užil při 53 veřejných slavnostech.

Ornát Jana Pavla II.

K tomuto ornátu byla ušita jak mitra, tak i pluvíál, který Benedikt XVI. společně s mitrou nosil,¹⁸³ celkem ho užil čtyřikrát. Přátelství a úctu ke svému předchůdci papež několikrát opakoval¹⁸⁴ a v ornátu, ve kterém Jan Pavel II. chodil, ho jeho nástupce blahořečil 1. května 2011. Koncem dubna vyšel článek *Benedikt XVI. obleče při beatifikaci roucho Jana Pavla II.* na Radio Vaticana, který o této skutečnosti informoval veřejnost. "Kalich, který bude během beatifikační bohoslužby použit, je tentýž, který Jan Pavel II. používal v posledních letech svého pontifikátu. Benedikt XVI. bude během obřadu oblečen do kazule a mitry, které byly vyrobeny za pontifikátu svého předchůdce".¹⁸⁵

Ornát LAVS

Tento bílý ornát je vyrobený z damašku a osázený vzácnými kameny. Pochází z ateliéru LAVS, který se specializuje na paramenta k liturgii, zejména pro Svatého

---

¹⁸¹ Dostupné z: <http://nuovavenezia.gelocal.it/venezia/cronaca/2011/10/18/news/xregio-da-quarto-in-vaticano-per-vestire-papa-benedetto-xvi-1.1603035> [online]. [cit. 2018-03-25].

¹⁸² Pro Jana Pavla II. bylo ušito 8 pluvíálů, 11 ornátů, 2 štóly a 15 miter. Od 6. 1. 1997 do 8. dubna 2005 jich použil na sto třicetkrát při veřejných slavnostech.

¹⁸³ K nošení tohoto pluvíálu se často vrací i papež František. Mitru užívá vlastní.

¹⁸⁴ RATZINGER, Joseph. *Můj milovaný předchůdce*. Praha: Paulínky, 2008.

¹⁸⁵ Dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=14475> [online]. [cit. 2018-04-22].

otce. Předním návrhářem je Filippo Sorcinelli¹⁸⁶, který pro Benedikta XVI. tento ornát navrhl a papež jej měl celkem čtyřikrát.¹⁸⁷ Celkem však pro Benedikta navrhl na padesát liturgických rouch. "*Papež Benedikt miluje umění, hudbu, krásu. Je velmi jemný člověk. Pro něj nádherné zdobení ornátu vyjadřuje krásu Boha samého. Papež František je jiný. Dává přednost jednoduchosti a ornátům bez jakýchkoliv ozdob. Chce tím poukázat na svou životní skromnost. Ale i přitom jsou jeho roucha té nevyšší kvality jak střihem, tak i materiálem.*"¹⁸⁸ "*Umění nás uvádí do života v plnosti. A člověk je díky kráse více disponovaný na přijetí daru víry. Pokud krása v člověku vyvolává vyšší bytí - Boha, pak se právě umění může stát jedním z prostředků evangelizace.*"¹⁸⁹

Ornát "Filip Neri"

V neděli 5. října 2008 slavil papež s přítomnými biskupy mši svatou při obecné řádné synodě biskupů v bazilice sv. Pavla za hradbami. Při této příležitosti Benedikt XVI. použil smaragdový ornát téměř identický ve tvaru a rozměrech sochy sv. Filipa Neriho od umělce a sochaře Alessandra Algardiho¹⁹⁰. Ornát je typický pro dobu 16. století přizpůsobený rozměrům sv. Karla Boromejského (1538–1584). Šitím tohoto stylu se zabývá firma "Saint Bede Studio"¹⁹¹. Na začátku roku 2008 byl pro papeže Benedikta vyroben v zelené a červené verzi.¹⁹² Červenou verzi použil 11. května 2008 při Slavnosti seslání Ducha svatého.

---

¹⁸⁶ Narodil se r. 1975 v Mondolfu a vystudoval sakrální hudbu. Jeho firma LAVS vyrobí ročně na 200 liturgických rouch. Používá na svých paramentech středověké symboliky a prvků geometrie. Navrhnul také ornát pro papeže Františka při příležitosti jeho inaugurace 19. 3. 2013 inspirované freskou italského malíře Giotto di Bondone (1267–1337) z období rané renesance. Pro papeže Františka pracuje nadále. Na květnou neděli roku 2018 užil jeho pluviál, který byl ušitý společně v sadě s ornátem, který představil na konferenci v Ravenně. Tam také poukázal na odlišný vkus papežů Benedikta a Františka spojené s tradicemi jejich zemí a osobním vkusem. Dostupné z: <http://www.ravenna24ore.it/news/ravenna/0037697-sarto-dei-papi-ospite-al-circolo-dei-forestieri> [online]. [cit. 2018-04-05].

¹⁸⁷ Na apoštolské návštěvě v Genově 18. 5. 2008 a při liturgii zeleného čtvrtku na svěcení olejů v letech 2009, 2010 a 2011.

¹⁸⁸ Dostupné z: <http://www.dw.com/en/pope-tailor-filippo-sorcinelli/av-19305927> [online]. [cit. 2018-04-05].

¹⁸⁹ Srov. RATZINGER, Joseph. *Davanti al protagonista. Alle radici della liturgia*, Cantagalli, 2009, s. 67–68.

¹⁹⁰ Narodil se r. 1598 a zemřel 1654. Byl italským pozdně barokním sochařem, který však svou práci orientoval pouze na Řím a byl spolupracovníkem Francesca Borrominiho. Mimo fenomenální sochu sv. Filipa Neriho v Santa Maria in Valicella vyhotovil náhrobek pro papeže Lva XI. nebo návrh oltáře sv. Mikuláše s názvem "*Víra sv. Mikuláše*" v San Nicola da Tolentino.

¹⁹¹ Firma se inspiruje stylem šití střihem mnišské benediktinské tradice. Ornáty jsou tedy určeny pro římskokatolický rítus a užívají látky z celého světa.

¹⁹² Dostupné z: <http://saintbedestudio.blogspot.cz/2008/10/pope-benedict-at-saint-pauls-without.html> [online]. [cit. 2017-11-02].

Ornát Di Clara

Ke svému životnímu jubileu 90. narozenin obdržel Benedikt XVI. ornát barokního střihu¹⁹³ společně se čtyřdílnou sadou burzy, štóly, véla a manipulu od britské firmy Di Clara¹⁹⁴. Byl navržený podle designu Panny Marie z Alltöttingu,¹⁹⁵ která je od útlého dětství pro papeže srdeční záležitostí. Na zlato-červeném brokátu jsou aplikovány perly a granáty, zatímco na zadní straně ve spodní části je situován osobní erb pontifika.

Fanon (fanulus)

Pochází z řeckého slova "*penos*" a ve volném překladu znamená šátek. Celým názvem *fano imperialis aureus totus* a stylem připomíná také *orale* (pelerínu). Materiál této peleríny je ušitý z hedvábí, na kterém jsou aplikovány tenké pruhy zlaté a bílé barvy s amarantovými okraji.¹⁹⁶ Fanon svým tvarem představuje dokonalý kruh s otvorem pro hlavu uprostřed. Skrze tento otvor se klade na šíje pontifika. Průměr kruhu je 92 cm. Jeho okraj je lemován zlatým proužkem. Nemá podšívku a je zdvojený. Dvě peleríny jsou sešity k sobě u otvory pro hlavu, přičemž vrchní část je o šířku ruky menší, než spodní část peleríny. Na hrudní části je vyšitý zlatý kříž. Tento kříž má podle rituálu líbat kardinál-jáhen, než vkládá fanon na ramena pontifika.¹⁹⁷

Oblékání fanonu má svůj postup. Jakmile má papež na klerice humerál, albu, na albě cingulum, subcinctorium a pektorál, nasazuje se fanon. Avšak zadní část fanonu se ihned zvedá a pokládá na hlavu vikáře Krista, přičemž vzniká kapuce. Tato kapuce není spuštěna dříve, než papež oblékne štólu, tunicelu, dalmatiku a ornát. Teprve tehdy se spouští fanon na ornát jako pelerína a na něj je položeno papežské pallium, v případě Benedikta XVI. opatřené rudými kříži. Tímto způsobem ovinutí hlavy a posléze spuštěním na ramena, chce pontifex následovat velekněze Staré smlouvy, který taktéž na lněnou tuniku vkládal efod. Jeden čas byl fanon klasickým obyčejným humerálem

---

¹⁹³ Tzv. barokní střih ornátu se různí. V našem prostředí se nosí ornáty zvláště "římského" typu. Jinak však vypadají ornáty "španělského" typu. Nápadným rozdílem je jejich délka a způsob zpracování. Srov. STOLLEIS, Karen. *Messgewänder aus deutschen Kirchenschätzen vom Mittelalter zur Gegenwart*, Regensburg: Schnell, 2001, s. 94–98.

¹⁹⁴ Dostupné z: <https://www.diclara.co.uk/collections/bespoke-vestments/bxvi> [online]. [cit. 2018-02-26].

¹⁹⁵ Když se ho ve svých rozhovorech ptal Peter Seewald na "*nejoblíbenější duchovní místo*", odpověděl: "*Alltötting*". In: SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 28.

¹⁹⁶ Srov. NOONAN, James-Charles. *The church visible*. England: Medici Editorial Services, 2012, s. 395.

¹⁹⁷ Dostupné z: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=14475> [online]. [cit. 2018-04-22].

a kněží jej oblékali na albu.¹⁹⁸ I když je fanon neoddělitelnou součástí papežských rouch, užívá se pouze při velkých papežských slavnostech.¹⁹⁹

Historie fanonu

Počátky fanonu jsou již uvedeny v Ordo Romanus I v 8. století. Ve 13. století se fanon nosil bez humerálu a právo jej nosit bylo uloženo pouze papeži. Nově zvolený papež jej užíval, pokud po zvolení na Petrův stolec následovala biskupská konsekrace. Podle spisu z XIV. století nosil papež fanon během slavnostní mše sv., při obřadech vlastní konsekrace a na Zelený čtvrtek. Na Velký pátek zůstává papež bez fanonu, stejně jako bez pallia nebo dalmatiky. Při pohřbu se ostatky papeže oblékají rovněž do fanonu.²⁰⁰ Přesto naposledy pohřbeným papežem oděným ve fanonu byl Jan XXIII.

V dějinách papežství neměl papež určené barvy, jak je tomu dnes, ale byl šitý podle vzoru různobarevného židovského efodu.²⁰¹ Ve 14. století papež neužíval humerálu, pokud na sobě měl fanon. Teprve v 16. století papež užíval současně jak fanon, tak i humerál. Přestože je málo informací o prvních podobách fanonu, exhumace Bonifáce VIII. roku 1295 mnoho vypovídá a jeho současná podoba se poměrně lišila od fanonu z doby středověku či ještě starší doby. Exhumace dosvědčuje fanon z bílého jemného hedvábí, který není opatřen žádnými ozdobami ani zlatými pruhy. Omotával se několikrát jako šátek kolem ramen a jeho vyústění bylo na ornátu kolem krku papeže. V inventáři Bonifáce VIII. bylo napočítáno celkem 36 fanonů. Tato skutečnost dokládá, že v době 13. století nosil papež fanon každý den. V současné době je v papežské klenotnici připraven pouze 1 kus tohoto "papežského humerálu".²⁰²

Symbolika

Fanon symbolizuje duchovní štít víry. Papež je tím, který brání víru, drží štít, kterým chrání katolickou církev.²⁰³ Zlaté a stříbrné pruhy v látce šité svisle jsou symbolem spojení západní a východní církve po rozdělení roku 1054. Papežský

---

¹⁹⁸ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 41.

¹⁹⁹ Srov. NOWOWIEJSKI, Antoni. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*, Warszawa: s. 1., 1902, s. 462–463.

²⁰⁰ Srov. *Tamtéž*, s. 463.

²⁰¹ Dostupné z: <https://www.liturgicalartsjournal.com/2018/04/the-amice-and-papal-fanon.html> [online]. [cit. 2018-04-24].

²⁰² Srov. NOWOWIEJSKI, Antoni. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*, Warszawa: s. 1., 1902, s. 462–463.

²⁰³ Srov. Ef 6, 16.

ceremoniář Mons. Guido Marini na dotaz, zda papež opět použije fanon, který užil při kanonizaci 21. října 2010: "Ano, užije ho dvakrát. Jednou při slavení půlnoční mše svaté a při Epifanii."²⁰⁴ Termín fanon pochází z latiny a znamená tkaninu. Užil ho i Jan Pavel II. Benedikt XVI. se snažil zachovat použití tohoto jednoduchého a významného liturgického doplňku. Postupně se ve vztahu k tomuto oděvu vyvinula symbolika. Říká se, že představuje štít víry chránící církve. "Svislé pruhy zlata a stříbra mají vyjadřovat jednotu a nerozdělenost latinské církve a východní Evropy, jež spočívají na bedrech Petrova nástupce. Zdá se mi, že je to velmi krásná symbolika. A je důležité vzpomenout právě na toto během vyhlášeného Roku víry."²⁰⁵

Benedikt XVI. ho poprvé užil 21. října 2010 při kanonizaci sedmi svatých na Svatopetrském náměstí ve Vatikánu. Příhodné bylo, že ho papež často užíval v roce 2012, kdy vyhlásil Rok víry. Byl užíván všemi papeži do Benedikta XVI. Jan Pavel II. ho užil jednou v roce 1982. Od doby pontifikátu Pavla VI. do nedaleké současnosti lze na dostupných fotografiích vidět, že fanon prošel renovací.

Benedikt XVI. naposledy užil fanon o slavnosti Zjevení Páně 6. ledna 2013. Bylo to také u příležitosti biskupského svěcení v bazilice sv. Petra. Mons. Guido Marini ho označil za "významný liturgický doplněk."²⁰⁶ Jeho nástupce papež František zatím fanon nepoužil.

Mozzeta

V překladu z italštiny (*mozzo*) znamená zkrácená. A v doslovném překladu "zkrácený plášť".²⁰⁷ Mozzeta je pláštík, který zakrývá ramena a užívá se na rochetě či superpelici. Nejčastějšími jsou černé s fialovými knoflíky, fialové, které zpravidla nosí kanovníci a biskupové, či červené pro kardinály a papeže. Rozdílem je materiál a odstín barvy z červené po rubínovou. Pro papeže se zhotovuje ze saténu či damašku. Používá se do chóru a vzadu je opatřena malou kapucí. Sahá za ohyby loktů a vpředu má řadu knoflíků.²⁰⁸ Na ni se pokládá *cordoniéra*²⁰⁹, na které je zavěšen pektorál. Mozzeta se

²⁰⁴ Dostupné z: <http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=15488> [online]. [cit. 2018-04-22].

²⁰⁵ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2012/documents/ns_lit_doc_20121224_tempo_natale_it.html [online]. [cit. 2017-11-10].

²⁰⁶ Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2012/documents/ns_lit_doc_20121224_tempo_natale_it.html [online]. [cit. 2017-11-10].

²⁰⁷ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 296.

²⁰⁸ Srov. ZELEŇKA, Ignác. *Svätá stolica*, Řím: bez vydavatel'a, 1953, s. 22.

může použít jak při liturgii, např. liturgii hodin, tak mimo ni. Dříve se nahrazovala mantelettou.²¹⁰

Můžeme říci, že první doloženým papežem, který mozzetu nosil, byl bezesporu Sixtus IV. (†1484). Původně šlo spíše o výrazně zkrácenou kápi purpurové barvy (*cappa rubea*). Pro svůj malý stříh byla pojmenována "*capius parvus*" a posléze "*cappa mozza*". Tvarem se jedná o velmi zkrácený plášť ušitý z purpurového hedvábného sametu a ten je vyhrazen výhradně papežům. Koncem 15. století ji pontifik užíval společně s camaurem jako *reprezentativní papežský oděv pro oficiální audience*.²¹¹

Před II. Vatikánským koncilem bylo pět druhů mozzet, které bylo možno využívat papežem podle různosti liturgického roku a dané příležitosti. Jedná se o verze bez hermelínu: tmavočervené, červené a atlasové. Varianta s hermelínem: červená soukenná²¹² a bílá z damašku.²¹³ Benedikt XVI. obnovil tři z nich. Používal jak letní tak zimní verzi z červeného saténu. S tím rozdílem, že zimní je lemována hermelínem a třetí bílá je ušita z damašku, která je taktéž opatřena hermelínem z kožešiny lasice hranostaje (lat. *Mustela erminea*).²¹⁴

Červená mozzeta ze saténu se užívá během liturgického roku, vyjma velikonoční verze z bílého damašku. Ta náleží papeži po dobu velikonočního oktávu, tj. od vigilie první neděle velikonoční do druhých nešpor neděle *in albis*, také neděle Božího milosrdenství, tedy druhé velikonoční neděle a vyjma zimních mozzet, kterých se užívá od 25. listopadu (svátku svaté Kateřiny Alexandrijské) do slavnosti Nanebevstoupení Páně.²¹⁵ Tuto damaškovou mozzetu Benedikt XVI. poprvé oblékl v roce 2008. U předchůdce Jana Pavla II. jsme mohli vidět první verzi mozzety, tedy letní ze saténu. Papež František se k užívání mozzet nerozhodl a žádnou z nich nepoužívá.

---

²⁰⁹ Slouží k zavěšení pektorálu na mozzetě či pod ornátem. Její rozlišení barev koresponduje s barvou erbu jednotlivého úřadu. Biskupové mají zeleno-zlatou, kardinálové červeno-zlatou a papež zlatou. Konec je opatřen střípцем, jeho materiál se může lišit. Nejčastěji se užívá směs acetátu, jehož hmotnost je nižší než přírodní hedvábí a vlákna jsou z celulózy první kvality, polyester, bavlna, lakovaný kov či zlato. Dostupné z: <http://www.togheavvocati.it/cordoniera-oro-nero-argento-rossa-bianca.html> [online]. [cit. 2018-04-23].

²¹⁰ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 296.

²¹¹ Srov. MARTINEK, Radek. *Stavovský oděv katolického kněžstva a jeho zobrazení ve výtvarném umění*. Praha, 2013. Disertační práce. Katolická teologická fakulta. Univerzita Karlova, s. 93.

²¹² V tomto druhu mozzety jsme mohli Benedikta XVI. často vidět v oknech Apoštolského paláce při polední modlitbě Angelus Domini či při Slavnosti Neposkvrněného početí Panny Marie 8. 12., kdy papež při slavnostním obřadu předává Panně Marii kytici růží, jejíž socha je umístěna na Španělském náměstí v Římě.

²¹³ Otto, Jan. *Ottův slovník naučný*. Sedmáctý díl, Praha: Argo, 1999 (fotoreprint z r. 1901), s. 806.

²¹⁴ Srov. SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 38.

²¹⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 38.

Zimní kožešina z lasice hranostaje na papežské mozzetě má nejen chránit proti zimě²¹⁶, ale má i funkci zvláště symbolickou. "*Hermelín je známý nejen svou vzácností, ale je zároveň i symbolem morální čistoty a nevinnosti. Středověké bestiáře, tedy didakticky a mravoučně zaměřené soupisy zvířat s alegorickým výkladem jejich vlastností, založené však nezřídka na pověrách a omylech, dosvědčují, že lasice hranostaj se svou zimní kožešinou raději zemře, než aby se ušpinila. Tato pověra přispěla k hojnému používání hermelínu jako symbolická součást obřadního oděvu významných osob. Kromě papeže ho používali panovníci jako součást korunovačních plášťů, soudců na svých talárech a do současnosti se (jak v České republice, tak na Slovensku) zachovalo i jeho používání na talárech některých akademických funkcionářů, zvláště rektorů univerzit.*"²¹⁷

Pokud šlo o setkávání papeže s hlavy států, zpravidla pokaždé je Benedikt XVI. ve své rezidenci vítal podle protokolu. Na bílé sutaně cingulum z moaré²¹⁸ lemované erbem pontifika a posléze rocheta, přes kterou měl právě mozzetu, letní či zimní verzi s hermelínem, na níž spočívala *cordoniera* se zavěšeným pektorálem.²¹⁹ V případě státní návštěvy prezidenta České republiky Václava Klause 30. května 2009 měl na sobě papež vzhledem k velikonoční době bílou mozzetu z damašku. Při některých příležitostech užíval také pontifikální široké červené štóly.

Neliturgické pokrývky hlavy

Jelikož se tiára neužívala během samotného obřadu mše svaté, je zařazena mezi neliturgické pokrývky hlavy společně se saturnem, které se nosí v teplejších obdobích, camauro naopak v období zimním.

---

²¹⁶ Hovoříme zde zvláště o době, kdy papežové pobývali ve studených renesančních palácích. Proto se mozzeta využívala nejen na slavnostní příležitosti, ale její nošení bylo na denním pořádku. Papež a jiní hodnostáři, kterým bylo užívání mozzety dovoleno, se chránili před nepříznivými vlivy chladu mimo jiné i camaurem či superpelicií, pod kterou je možné použít kožešinu.

²¹⁷ SEKERÁK, Marián. *Specifická pápežského oděvu a ostatních insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI.* Studia theologica 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 38.

²¹⁸ Zpravidla se jedná o přírodní hedvábí přeložené na sebe, aby svíralo úhel 5°.

²¹⁹ Zavěšený pektorál na mozzetě se dříve neužíval. Na mozzetu se vkládala pouze štóla. Začal se nosit až za pontifikátu Pavla VI., stejně jako pektorál biskupa na ornátu.

Tiára

Je jedním ze symbolů papežství a dodnes je užívána na vlajce státu Vatikán či na papežských dokumentech. Je to "*přilbice ozdobená třemi korunami a používala se k příchodu a odchodu.*"²²⁰ Doba, kdy se tiára²²¹ začala používat se datuje k 8. století. Pravděpodobně se vyvinula z koruny byzantských panovníků. Původní verze papežské koruny vypadala tak, že bílou čepici lemovala jednoduchá čelenka. Pojem "thiara" je poprvé zmíněn ve spise Vita Paschalis II. (†1118) Původní tvar byl kuželovitý a čepice byla měkká, zřejmě vyrobena z bavlněné látky. Ve 13. století se ze spodního zlatého kroužku vytvořila korunka. Papež Bonifác VII. (†1303) tuto korunku rozšířil o druhou a během pontifikátů Benedikta XI. (pontifikát 1303–1304) či za Klimenta V. (†1314) se tiára rozšířila o třetí korunku. Až v době renesance se tiára stala "nádhernou korunou světského velmože." Tiára tedy není liturgickou pokrývkou hlavy. Papež ji nasazoval v případě, kdy byl vstupní průvod či odchod při bohoslužbách.²²²

Výklady o třech korunách nad sebou je více. Jeden hovoří o autoritě, kterou zastává papež a to je světská, církevní a nebeská, další výklad hovoří o církvi trpící, bojující a vítězné. Ze zadní strany tiáry jsou našité dvě *vittae*, bílé bohatě vyšíváné stuhy nejčastěji z hedvábné nebo saténové látky²²³, které jsou opatřeny erbem pontifika²²⁴, vyjma tiáry Pia VII., kde je zlaté lemování a Pia IX. od belgických dobrodinců, kde jsou vyšity zlaté kříže uprostřed s drahokamem. *Vittae* jsou zakončené zlatými třásněmi, které mají funkci spíše zdobící.

---

²²⁰ BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 507.

²²¹ Jedny z největších klenotů v podobě tiáry za posledních 300 let je bezesporu tiára Pia VII. vyrobena roku 1820, tedy v době, kdy byl papež osvobozen od pronásledování Napoleonem Bonapartem I. Papež ji obdržel jako poděkování za apoštolskou návštěvu v Lyonu v letech 1804 a 1805 od francouzských obchodníků. Je strohá, má však vysokou hodnotu díky kombinaci zlata a stříbra. Vrch tiáry je tvořen jemno stříbrnou síťovinou. Pod ní jsou aplikovány falešné gemy, jež evokují skutečné drahokamy. Tiára Pia IX. vznikla jako poděkování královny Izabely II. Španělské. Znalci je hodnocena jako nejkrásnější tiára ve Vatikánu. Pro svou nádheru byla využívána i dalšími papeži. Vrch tiáry je opatřen vladařským jablkem opatřený křížem s diamantovou inkrustací. Jablko samotné je osázeno safíry. Tři řady koruny jsou zdobeny taktéž diamantovou a perlovou inkrustací. Jiná koruna Pia IX. je od belgických dobrodinců darovaná roku 1871. Byla vyrobena v novogotickém duchu a čelenky, kde jsou vsazeny drahokamy, nesou latinský název: Neomylný náměstek Ježíše Krista. Jiným klenotem je tiára Lva XIII. (1878–1903) od bolognských katolíků v roku, kdy papež skonal. Nese rytinu olivových ratolestí včetně stříbrných medailonků Lva XIII., Pia IX., sv. Petra a archanděla. Další můžeme zmínit tiáru Pia XI. darovanou lidem z města Miláno roku 1922. Je opatřena motivy listů se smaragdy. Kovový kříž posázený diamanty je instalován na jablko ze smaragdu. In: COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 266–267.

²²² POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 280.

²²³ Srov. COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 266.

²²⁴ Tiára darována Janu Pavlu II. roku 1981 tyto stuhy (*vittae*) nemá.

Co se týče užití tiáry Benedikta XVI. na veřejnosti, na hlavě se nikdy neobjevila. Právě naopak. Je prvním papežem v historii, který se rozhodl učinit změnu v heraldice. A to tím způsobem, že tiáru z erbu odstranil a nahradil ji mitrou. K tomuto úkonu ho vedlo přání připomenout, že i papež je biskupem. *Primus inter pares*. Druhou změnou, korespondující s odstraněním tiáry a přidáním mitry souvisí aplikace pallia metropolitů pod erbem, v místě, kde biskupové mají devízu. Zatímco tiára v oficiálním erbu Vatikánu zůstala nedotčena, tak v osobním erbu pontifika byla vyměněna za mitru. Vložení mitry do erbu značí duchovní moc, na kterou chtěl Benedikt poukázat a viditelně ji tak odlišit od moci světské.

Stejně jako papež František, tak i jeho předchůdce,²²⁵ Benedikt XVI. obdržel vlastní tiáru určenou jemu samému, označenou na stuhách (*infulae*) jeho osobním papežským erbem. Darovala ji skupina katolických křesťanů během středeční generální audience 25. května 2011. Je vyrobena v liturgickém studiu v bulharské Sofii. Philippi se vyjádřil: "*Velmi děkuji paní Milce Botcheva²²⁶ z bulharské Sofie, odbornici v oblasti ortodoxních parament a mnemotechnik. Bez její pomoci a obětí řemeslníků by tiára nebyla v takové úplnosti a kráse. Po dvou letech práce jsme dosáhli cíle.*"²²⁷ Koruna byla představena podnikatelem z Německa panem Dieterem Philippim.²²⁸ Philippi vyslovil myšlenku: "*Opětné zavedení papežské korunovace je málo pravděpodobné, jelikož by lidé nedokázali pochopit tento úkon. Na druhé straně mou osobní touhou je, aby byl papež znovu korunovaný jako králové a královny v mnohých jiných krajinách.*"²²⁹

Posledním papežem, který tiáru používal, byl Jan XXIII. a posledním papežem, který byl korunován r. 1963, byl Pavel VI. Ten po své korunovaci nechal tiáru vydražit, aby se výtěžek z ní mohl darovat chudým. Učinil tak, že ji odložil a položil na oltář svatého Petra ve Vatikánu v listopadu roku 1963. Dříve, než se stal papežem, zastával úřad arcibiskupa v milánské arcidiecézi. Právě od lidí této diecéze jako poděkování za jeho službu obdržel tuto tiáru, kterou posléze odložil. Tiára byla nakonec paradoxně

---

²²⁵ Papež Jan Pavel II. obdržel tiáru v roce 1981 od katolíků z Maďarska. Stejně tak, jako Benedikt XVI. ji nikdy veřejně nepoužil. Není znám dárce této tiáry a není ani známo, zda se doposud nachází ve vatikánské pokladnici jako i jiné tiáry. Specifická je tím, že není opatřena infulae. Srov. SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 41.

²²⁶ Pracuje na liturgických oděvech a ozdobách. Dostupné z: <http://www.liturgix.com/> [online].

²²⁷ Dostupné z: <http://www.dieter-philippi.de/de/home/tiara-papst-benedikt-xvi> [online]. [cit. 2017-10-16].

²²⁸ Dieter Philippi je známý svou velkou sbírkou různých liturgických doplňků, včetně těch, jejichž užívání náleží pouze papeži. Rozsáhlá sbírka se nachází v městě Kirkel v německé části Sársko.

²²⁹ KEER, David. *Germans present Pope Benedict with his own papal crown*. Dostupné z: www.catholicnewsagency.com, odkaz goo.gl/w0fbL.

odkoupěna římskokatolickou církví roku 1968 na apelování kardinála Francisa Spellmana, tou dobou arcibiskupa New Yorku.²³⁰ Stále je možné ji vidět v bazilice Neposkvrněného početí Panny Marie ve Washingtonu D. C.

Navzdory tomu v apoštolské konstituci *Romano pontifici eligendo* promulgované 1. října 1975 bodem 92 uvádí, že papež má být na začátku svého pontifikátu korunovaný kardinálem-jáhнем.²³¹ Podobně se vyjádřil i Jan Pavel II. v apoštolské konstituci *Universi Dominici gregis* 22. února 1996 bodem 92: "*Slavnostní ceremonie začátku pontifikátu.*"²³² Jan Pavel II. se během své inaugurační homilii o tiáře zmínil slovy: "*Posledním papežem, který byl korunovaný, byl Pavel VI. v roce 1963. Po této slavnostní korunovací tiáru nikdy znovu nepoužil a svým následníkům dal svobodu v rozhodování v této věci.*"²³³

I když se tiára od roku 1963 na hlavě pontifika již veřejně neobjevila, papežové jsou zcela svobodní, zda si zvolí průběh inaugurace s korunovací tiárou kardinálem-jáhнем. Výsluní tiáry je tedy stále možné a její užívání je otázkou budoucích papežů.

Camauro

Název camauro pochází z latinského camelaucum či řeckého *καμήλαρχιον*, což znamená "z velbloudí srsti." Svou povahou je to neliturgická pokrývka hlavy a může ji používat pouze nástupce apoštola Petra. Barva je sametově červená. V době velikonoční se však používalo camauro v barvě bílé, vyrobené místo sametu z damašku, stejně jako mozzeta pro toto období. Její užití však spadá na rozhodnutí pontifika. Z vnitřní strany je hustý kožíšek a ze strany vnější je hermelín. Tedy můžeme říci, že je to samet lemovaný hermelínem. Zmínky o používání této pokrývky hlavy spadají do 12. století. V době renesance byla z papežského šatníku vyňata tzv. letní verze camaura a příchodem Napoleona se camauro přestalo užívat definitivně až do dvacátého století.

---

²³⁰ Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/archive/local/1978/09/08/gold-and-silver-tiara-symbol-of-outmoded-glory-of-papacy/db6a5edf-f8b1-41b4-b262-e857286d0589/?utm_term=.192714426ae2 [online]. [cit. 2017-10-17].

²³¹ "Pontifex demum per Cardinalem Protodiacnum coronatur..." (PAVEL VI. *Romano pontifici eligendo*. *Acta Apostolicae Sedis LXXVII*, 1975, s. 645.

²³² "Pontifex, sollempnibus caeremoniis inaugurationis Pontificatus per solutis..." JAN PAVEL II. *Universi Dominici gregis*. *Acta Apostolicae Sedis LXXVIII*, 1996, s. 342.

²³³ JAN PAVEL II., Homilie na začátku pontifikátu při příležitosti inaugurace do úřadu římského biskupa. *Acta Apostolicae Sedis LXX*, 1978, s. 946.

Papežové od Lva XIII. jsou v něm pochováni. Jeho užívání po šedesáti letech obnovil až sv. Jan XXIII., který je v něm rovněž pochován. Stejně tak sv. Pius X., či ct. Pius XII. a jiní.²³⁴

Obnovení camaura pro papeže v 60. letech 20. století popisuje krejčí Gammarelli, jehož firma pracuje pro papeže již od roku 1798. *"Jednoho dne, během pontifikátu Jana XXIII., byl můj otec povolán do Vatikánu samotným papežem, který mu sdělil: "Gammarelli, přál bych si camauro." Mému otci se zatmělo před očima. Bylo samozřejmostí, že toto přání nelze papeži odmítnout. A otec odpověděl: "Nepochybně, Svatosti. Bude co nevidět." Můj otec měl jen mlhavou představu o tom, co to vlastně camauro je. Především však nevěděl, kde začít. Navíc v Římě nebyli žádní krejčí, kteří by uspokojili tento nijak snadný požadavek. Po prozkoumání některých encyklopedií můj otec došel zdárného zjištění. Camauro bylo dobře zdokumentováno. Ale přesto jeden problém zůstával. Jak to udělat a kdo by se toho ujal? Bylo potřeba barevného sametu a hermelínu a k tomu fundovanost a šikovnost lidských rukou. Posléze bylo vše připraveno pro úplnou spokojenost Jeho Svatosti. S hrdostí mohl otec říci, že přání papeže splnil. O několik let později byl opět připraven pro Jeho Svatost Benedikta XVI. v červeném sametu a bílém damašku, který se nosí na Velikonoce."*²³⁵

Benedikt XVI. ho skutečně využil jako ochranu před chladným klimatem prosincového rána 21. prosince roku 2005 při své střeční generální audienci s věřícími. Toto gesto však vzbudilo mnohé otázky a značný rozruch.²³⁶ Ve své knize rozhovorů Světlo světa se německý novinář Peter Seewald táže Benedikta XVI.: *"Byl to pouze módní doplněk nebo vyjádření k návratu ke starým, v životě církve osvědčeným formám?"*²³⁷ Odpověď pontifika byla následující: *"Měl jsem ho jen jednou. Jednoduše mi byla zima a má hlava je citlivá na chlad. Tak jsem si řekl, že když camauro máme, tak ho i využiji. Byl to pouze jen pokus chránit se před zimou. Jak je známo, vícekrát jsem ho nepoužil. A to proto, aby se nevyvozovaly jiné povrchní interpretace."*²³⁸

---

²³⁴ Srov. SEKERÁK, Marián. *Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígní, symbolov a gest u Benedikta XVI.* Studia theologica 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 39.

²³⁵ Dostupné z: <http://www.gammarelli.com/showArticolo.aspx?cod=2> [online]. [cit. 2017-03-06].

²³⁶ Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/1506119/Pope-delights-crowds-with-Santa-look.html> [online]. [cit. 2017-10-12].

Dostupné z: <https://rorate-caeli.blogspot.com/2005/12/camauro-is-back-no-its-not-santa.html> [online]. [cit. 2017-10-12].

<http://www.polityka.pl/galerie/1535519,5,benedykt-xvi---galeria.read> [online]. [cit. 2017-10-12].

²³⁷ SEEWALD, Peter. Benedikt XVI. Světlo světa: papež, církev a znamení doby. Brno: Barrister, 2011, s. 88.

²³⁸ Srov. *Tamtéž*, s. 88.

Můžeme však zmínit podobnou situaci Benediktova předchůdce svatého Jana XXIII. a jeho obliba ke camauru. Použití tohoto doplňku papežské garderoby se setkala s nemalým údivem již za Janova života. Slovy prefekta papežského domu a kardinála Jacquese-Paula Martina:²³⁹ "*Jan XXIII. vytáhl na světlo Boží camauro, papežskou čepičku, a včera se v této zajímavé pokrývce hlavy objevil před udivenými kardinály a římskými preláty. Zdálo se, jako bychom se zúčastnili převtělení Lva X., či Benedikta XIV., který jakoby právě vyšel z některého obrazu.*"²⁴⁰

Od té doby se camauro na veřejnosti neobjevilo. Jeho využití bylo především dvojí. Jako ulehčení tíže papežské koruny²⁴¹ či jako ochranu vůči nepříznivým podmínkám ve studených papežských palácích, zvláště v renesanci.

S největší pravděpodobností tak užívání camaura nadobro skončilo v zimě roku 2005.

Saturno

Další neliturgickou pokrývkou hlavy, kterou Benedikt XVI. užíval, bylo saturno, také capello romano či galero. "*Tento sametový klobouk zdobí široká stuha z červeného hedvábí vyšívaná zlatou nití. Zlaté šňůrky zakončené stylizovanými žaludy se užívaly na zvednutí okrajů.*"²⁴² Tento klobouk byl papeži hojně využíván napříč staletími a ve století dvacátém zvláště papeži Piem XII. a Janem XXIII. Benedikt XVI. jej tak často nenosil, přesto jsme ho během střeďečních audiencí, kdy se setkával s věřícími, mohli čas od času vídat, aby se chránil před horkem italského slunce. Pius XII. však užíval i zimní verzi galera. Barva saturna je sytě červená a kulatý stříh této pokrývky hlavy připomíná saturn, resp. jeho prstenec. Proto se papežské pokrývky hlavy hojněji než *capello romano*, říká *saturno*.

"*Až od časů svatého papeže Pia V. je typickou barvou papežského oděvu bílá. Až do svého zvolení za římského biskupa byl Michele Ghislieri členem dominikánské řehole, která je typická bílým hábitem. Do té doby se papežové neodlišovali barvou svého oblečení od kardinálů. Až sv. Pius V. se rozhodl nadále používat svůj řeholní*

---

²³⁹ V úřadu Prefekta papežského domu byl v letech 1969–1986.

²⁴⁰ Srov. JACQUES, Martin, *Za bronzovou bránou*, Trnava: SSV, 2000, s. 64.

²⁴¹ Nejtěžší papežská tiára byla věnována Napoleonem I. papeži Piu VII., která váží 8, 2 kg. Pro svou hmotnost není využitelná, proto slouží jako muzejní exponát ve Vatikánu. Zatímco tiára darována Pavlu VI. má hmotnost 4, 5 kg.

²⁴² COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 273.

hábit. "Pod papežským šatem nepřestával Pius V. nosit hrubou dominikánskou kutnu."²⁴³ Ten si osvojili (co se barvy týče) i jeho nástupci prakticky až do dnes."²⁴⁴

4. Mimoliturgické oděvy Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.

"Na fotografiích z mládí najdeme kněze s odhodlaným výrazem nebo vědce s koncentrovaným a mírně skeptickým pohledem, z něhož je těžké odhadnout, jaký úsudek bude vysloven nebo jaká nálada se za ním skrývá. V Josephu Ratzingerovi je sebevědomí a skromnost zároveň. Není příliš fotogenický a udělat si na něj názor podle fotografií může hodně zkreslit realitu."²⁴⁵ Profesor Joseph Ratzinger neměl problém obléci na sebe kravatu a pohybovat se tak na akademické půdě coby kněz.²⁴⁶ Byl vnímán jako člověk, který "otočil o 180°. Jako profesor oblékaný do saka a kravaty byl považován za radikálního reformátora a modernistického teologa ve stylu svého přítele Hanse Künga."²⁴⁷ Svým vzhledem působil vždy spíše jako nenápadný a skromný pán. Už od pohledu je nesportovní typ. Po oblékání kravaty se vrátil k nošení kněžské košile a černému obleku. Po Římě chodíval v černé klerice, na hlavě baret a v ruce černou aktovku.²⁴⁸ Jako prefekt kongregace pro nauku víry či děkan kolegia kardinálů se rád pohyboval po archívu nebo veřejně v černé klerice s pektorálem na krku svěšeným, jako v něm chodí nyní coby emeritní papež.²⁴⁹

Papežská obuv

Dalším doplňkem papežské garderoby jsou boty papeže. Jejich barva je tradičně rubínově červená. Liturgická obuv se značně rozšířila v Galii během 8. století. Koncem prvního století byla užívána i řadovými kněžími. Ve 12. století došlo ke změně

²⁴³RENDINA, Claudio. *Příběhy papežů*. Praha: Volvox globator, 2005, s. 512.

²⁴⁴SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012, s. 40.

²⁴⁵MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 8.

²⁴⁶Působil jako kaplan jeden rok na předměstí Mnichova ve farnosti Krve Páně ve čtvrti Bogenhausen.

²⁴⁷Dostupné z: <https://www.euportal.cz/Articles/5072-tradici-mse-benedikt-xvi-a-triumf-traditionalistu.aspx> [online]. [cit. 2018-04-09].

²⁴⁸MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009, s. 9.

²⁴⁹Dostupné z: <http://bookofheaven.com/the-cause/his-holiness-benedict-xvi-and-luisa-piccarreta/> [online]. [cit. 2018-04-09].

a liturgická obuv byla výhradně určena pro biskupy. V Římě se červená obuv týkala kardinálů. Kardinálové-jáhni toto privilegium ve 13. století ztratili.²⁵⁰ Střevíce se šily v kombinaci s červeným saténem, rudým hedvábím a zlatými nitěmi. Nejčastěji se na přední straně vyšival zlatý kříž, který mohl být osázen rubíny či jinými drahokamy. Jedny z nejstarších dochovaných papežských bot ukazují kříž, který je vyšíty přes celou botu až k podrážce. V době 18. století se kříže zkracovaly.²⁵¹ Toto zobrazení se nám dochovalo na plátně od Thomase Lawrence,²⁵² kde je znázorněn Pius VII. (doba pontifikátu 1800–1823). Tato obuv je nazývána "*pantofolaliscia*" proto, že svou lehkostí a tenkou kůží připomínají papuče.²⁵³

V nejstarší podobě byla na podrážce kožená pata a špice, která měla chránit prvek prstů. U nohy byly tyto sandály připevněny řemínky. Ty se postupem času rozšiřovaly

a měly zdobící účel. Ty měly pokrýt celý nárt. Od 13. století se ze sandálů stávají střevíce a na jejich výrobu byl vybrán i jiný materiál - hedvábí.²⁵⁴ Podešve se šily z telecí kůže. Jedním z důvodů bohatého zdobení těchto bot bylo políbení jednoho střevíce jako projevení úcty příchozími k papeži, ať už se jednalo o prosté poutníky, kněžstvo, kardinály či panovníky. O zrušení tohoto úzu se snažil ve středověku Benedikt XIII. a v době 20. století Pius X. Posledním papežem, kterému se oficiálně přestalo líbat boty, byl Jan XXIII. Boty pontifika se lišily. Tak jako šlechtici užívali jedny boty uvnitř a druhé ven, tak i u papeže se jedny se nosily uvnitř paláce a k liturgii a další kožené sloužily k vycházce ven. Užívání papežských bot v paláci odstranil Pavel VI. Do roku 1969 se užívaly při mši svaté tzv. biskupské sandály. Jejich barva se přizpůsobovala barvě liturgické.²⁵⁵

S bílou sutanou tak vytváří kontrast a jsou nepřehlédnutelným doplňkem, který se za pontifikátu Benedikta XVI. objevil. Červené boty používal i Jan Pavel II., ovšem hojněji využíval boty hnědé. Můžeme tedy říci, že je to vytríbený styl Benedikta XVI.,

---

²⁵⁰ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 282.

²⁵¹ Příkladem mohou být střevíce Pia VI. (1775–1799). Jsou vyrobeny z hedvábí a jejich barva je rovněž rubínově červená. Na nártu je situován stylizovaný kříž vyšíty zlatými nitěmi, zatímco šněrování je na způsob stuh v barvě obuvi. Celistvě jsou ošity zlatým lemováním a opatřeny hedvábnou podšívkou. V bezvadném stavu jsou také střevíce jeho nástupce, Pia VII. (1800–1823), které jsou rovněž ušity z bílého hedvábí, zlatou nití a se zlatou podšívkou. Na každé z nich je vyobrazen zdobený kříž s malým smaragdem vprostřed. Jako vzor zde slouží vyšívané voluty. Srov. COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009, s. 272.

²⁵² Royal Collection.

²⁵³ Dostupné z: <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s190.html> [online]. [cit. 2018-04-24].

²⁵⁴ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 282.

²⁵⁵ Srov. *Tamtéž*, s. 282.

vrátit papežskému úřadu to, co je mu vlastní. Časopis Esquire označil Benedikta XVI. roku 2007 za muže doplňků.²⁵⁶ Červené boty jsou pozůstatkem oděvu kardinálů před 16. stoletím. Další možností je hledat historii tohoto doplňku v pozůstatku císařské moci. Symbolika červené barvy představuje prolitou krev mučedníků a Ježíše Krista na naší zemi. Papež, jako náměstek Ježíše Krista, si tuto oběť připomíná barvou každodenní obuvi, kterými po této zemi kráčí.²⁵⁷ Dovolenu Benedikt trávil nejčastěji v italských Alpách či Castel Gandolfo.²⁵⁸ Ve svém privátním čase dovolené používal obuv zcela jinou. Papež Benedikt choval k červeným botám oblibu. Je známý příběh ze světového setkání mládeže v Madridu roku 2011 na Capmu, kdy se kvůli nepříjemným povětrnostním podmínkám strhl prudký déšť během pontifikovy promluvy k mládeži. Příčinou prudkého deště se červená barva začala smývat z bot a dostaly zcela světlou barvu. Z této situace byl papež více nesvůj, než z toho, že mu ještě před touto situací vítr odnesl solideo (pileolus) z temena hlavy. V červených střevících je taktéž pohřben Jan XXIII., jehož tělo je vystavěno k veřejné účtě ve skleněném sarkofágu v bazilice svatého Petra ve Vatikánu. Je rovněž zvykem oblékat tělo zesnulého papeže do liturgických rouch během uctívání ostatků, či během pohřbu. I tehdy, oděný v albě a ornátu, mitrou na hlavě, palliem s jehlicemi na ramenou a ferulou u levé ruky, má papež na nohou rubínové boty.²⁵⁹

Obuvník papeže

Jeden čas se vedly diskuze, zda papež nosí boty značky "*Prada*". Vatikán toto tvrzení dementoval. Konkrétně Mons. Guido Marini se nechal slyšet slovy: "*Papež nenosí Pradu, papež nosí Krista. A stará se nikoliv o módní doplňky, ale o věci zásadní.*"²⁶⁰ Navíc je znám oficiální obuvník Jeho Svatosti, který papeži boty šil. Byl jím obuvník Adriano Stefanelli.²⁶¹ Adriano daroval papeži boty poprvé roku 2002.

---

²⁵⁶ Dostupné z: <http://www.esquire.com/style/a25776/the-pope-new-shoes/> [online]. [cit. 2017-10-19].

²⁵⁷ Srov. POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976, s. 282.

²⁵⁸ Městečko poblíž Říma, asi 30 km jižně od ně, obklopeno Albánským jezerem, které přináší vláhu a svěží vzduch. Papežové se zde utíkali od městského horka a prašných ulic v Římě. Od roku 2016 byl papežský palác v Castel Gandolfo papežem Františkem otevřen veřejnosti tak, že se volně mohou procházet po papežském apartmánu a nahlédnout, jak papež žil. Kde měl pracovnu, ložnici, ale i soukromou knihovnu či audienční síň.

²⁵⁹ Dostupné z: <https://ferariaphoto.photoshelter.com/image/I0000ck40c57WLnY> [online]. [cit. 2017-10-23].

²⁶⁰ Dostupné z: <http://chiesa.espresso.repubblica.it/articolo/205488.html> [online]. [cit. 2017-10-19].

²⁶¹ Firma byla založena roku 1956. Její předností je ručně vyráběná obuv pro světově známé osobnosti. Mezi jiné zákazníky patří nositel Nobelovy ceny za mír Lech Wałęsa či Silvio Berlusconi.

Jan Pavel II. byl ohromený komfortem, který boty přinášely a u Stefanelliho zůstal věrným zákazníkem. V roce 2005 se Stefanelli setkal s papežem Benediktem XVI. na Svatopetrském náměstí po středeční generální audienci, kdy byly novému papeži představeny boty, které nový pontifex začal užívat, a zůstal tak u této firmy stejně, jako jeho předchůdce. S tím rozdílem, že Jan Pavel II. preferoval barvu tmavě červené kůže, Benedikt upřednostňoval klasickou rubínovou červenou.²⁶² Velikost boty Benedikta XVI. je "42" (8,5).²⁶³ Verze pro pontifika byly připraveny dvě. První je letní verze z jemné jehněčí kůže a zimní z teletiny. Postava tohoto obuvníka definitivně smetla nařčení, že "papež nosí Pradu"²⁶⁴. Tento obuvník je oblíbený rovněž u firmy Ferrari či šil pro amerického presidenta Baracka Obamu. Proto se počáteční hodnota jedné jeho bot pohybovala kolem 400 €. Nutno podotknout, že pro podnikatele je velkou poctou, když jejich výrobky užívají slavné osobnosti, mezi které bezesporu papež patří. Proto onoho roku 2005 boty přijal darem.²⁶⁵ *"Boty pro papeže jsou vždy stejné s tím rozdílem, že nové jsou šity s praktickou gumovou podrážkou. Boty pro volný čas mají tkaničky a vypadají sportovněji. Papež tak bude moci nosit pohodlnou obuv i ve svém volném čase."*²⁶⁶ Tato obuv byla připravena na letní dovolenou. Benedikt XVI. se nechal slyšet, že "jsou velmi pohodlné a splňují můj vkus." Papež je užíval na apoštolských cestách jak v Americe, tak v Austrálii. Stefanelli přiznává, že papežova spokojenost "je mým největším uspokojením."²⁶⁷ Jiným obuvníkem, který daroval Benediktu XVI. boty jemu vlastní, byl Antonio Arellano.²⁶⁸ Jiné firmy dávaly papeži dary v podobě červené obuvi. Jelikož jsou boty odznakem pontifika, po své rezignaci v roce 2013 červené boty odložil a užívá sandály hnědé barvy.

---

²⁶² Informoval o tom italský deník Corriere della Sera. Dostupné z: <http://www.dama.cz/zabava/dabel-mozna-nosi-pradu-ale-papez-nikoliv-9278> [online]. [cit. 2017-10-19].

²⁶³ Dostupné z: <http://www.esquire.com/style/a25776/the-pope-new-shoes/> [online]. [cit. 2017-10-19].

²⁶⁴ Dostupné z: <http://www.dama.cz/zabava/dabel-mozna-nosi-pradu-ale-papez-nikoliv-9278> [online]. [cit. 2017-10-19].

²⁶⁵ Dostupné z: <https://www.gentlemansgazette.com/adriano-stefanelli-the-popes-shoemaker/> [online]. [cit. 2017-10-19].

²⁶⁶ Dostupné z: <https://www.gentlemansgazette.com/adriano-stefanelli-the-popes-shoemaker/> [online]. [cit. 2017-10-19].

²⁶⁷ Dostupné z: <http://www.adriano-stefanelli.it/about.php#navbio> [online]. [cit. 2017-10-19].

²⁶⁸ Je peruánským obchodníkem, který vlastní malý obchod v úzké ulici Borgo Pio, čtvrti sousedící s Vatikánem, kde Benedikt XVI. kupoval boty ještě jako Joseph Ratzinger coby kardinál. Srov. [Http://www.gq-magazine.co.uk/article/patrick-grant-pope-benedict-red-shoes](http://www.gq-magazine.co.uk/article/patrick-grant-pope-benedict-red-shoes) [online]. [cit. 2017-10-19].

Papežské punčochy

Vznešeným osobám v době císaře Konstantina bylo propůjčováno právo nosit jak liturgickou obuv (střevíce, it. *campagi, sandalia*), tak punčochy (*velones, caligae*). O tři století později došlo ke změně, kdy obuv a punčochy jsou pouze výsadou a privilegiem papeže a jeho kleriků.²⁶⁹ Výjimkou a zajímavostí je mozaika v Ravenně, v chrámu sv. Vitala, kde jak ravennský arcibiskup, tak jeho jáhni, jsou vyobrazeni v této liturgické obuvi.²⁷⁰ V nejstarší podobě můžeme tyto punčochy vidět v podobě ovinovaček z plátna nebo z pásu. Jimi se ovinulo chodidlo a látka končila nad lýtkem. Název *caliga* je proto příhodný, jelikož znamená "holínka" a od 12. století se z ovinovaček stávají skutečné punčochy. Materiál či způsob provedení byl dvojitý. Mohly se plést nebo byly vyrobeny u hedvábí. V době středověku byly punčochy v bílé barvě, postupně se však užívalo i červených, modrých, fialových či zelených.²⁷¹ Papež však užíval punčochy výhradně bílé barvy, ostatně až do skončení pontifikátu Benedikta XVI. (včetně Jana Pavla II.), jelikož tak ladí s barvou sutany, kterou papež užívá od 16. století. Punčochy tak symbolizují morální bezúhonnost pontifika.²⁷²

---

²⁶⁹ Před pontifikátem papeže Řehoře Velikého byly propůjčovány ojedinele i hodnostářům.

²⁷⁰ Dostupné z: http://www.ravennamosaici.it/wp-content/themes/oxygen/images/slideshow/san_vitale/05.jpg [online]. [cit. 2017-11-06].

²⁷¹ Srov. Pokorný, Ladislav, *Liturgika II., Dějiny liturgie v přehledu*, ČKCH, 1976, s. 283.

²⁷² Srov. Tamtéž, s. 283.

Tabarro

Tento plášť patří mezi pět pontifikálních doplňků červené barvy užívané papežem společně s mozzetou, rubínovými boty, saturnem a camaurem. Tabarro má sytě rudou barvu. "*Jde vlastně o modifikaci původně francouzského pláště tapert (též tabard), který používali duchovní hlavně na papežském dvoře v Avignonu.*"²⁷³ Symbolika této červené barvy je láska, mučednictví, ale především je to barva nejvznešenější - barva královská. V ikonopisectví je to barva božství. Je také spojována s prolitou krví Krista Pána na naší zemi.²⁷⁴ Benedikt XVI. se k němu vracel, ale nebyl už zdaleka tak hojně užíván, jako svými předchůdci. Naposledy jej využil při setkání Taizé v Římě 29. prosince 2012. Jeho nástupcem zatím užíván nebyl.

5. Oděv emeritního papeže

Po svém odstoupení z papežského úřadu se dlouho diskutovalo nad tím, co má nadále papež nosit? Vráť se ke kardinálskému oděvu?²⁷⁵ Kde bude bydlet? Jak se bude oslovovat? Bude nějak zasahovat do rozhodování budoucího papeže? Ještě před složením úřadu slíbil svému nástupci "*bezpodmínečnou poslušnost*".²⁷⁶ Svě rubínové papežské boty vyměnil za hnědé polobotky, které byly pro něj vyrobeny v Mexiku roku 2012. V teplejším období nosí černé sandály s bílými ponožkami. Bílá klerika mu zůstává, ale hedvábné cingulum z moaré, na němž byl situován osobní erb pontifika, už nadále neuzívá. Rovněž si k bílé sutaně nepřipíná pelerínu. Na krku nosí zlatý pektorál, který sám dával biskupům při osobních audiencích. Není však zavěšen mezi třetím a čtvrtým knoflíčkem bílé kleriky, ale je volně spuštěný pod srdcem. Papežský prsten (lat. *Anulus piscatoris*) mu byl odňat. Vzhledem však k jeho nesmazatelnému svěcení na biskupa nadále prstenu užívá. Byl zhotoven pro biskupy jako upomínka na ukončení II. vatikánského koncilu a dar papeže Pavla VI. Benedikt XVI. se rozhodl k užívání tohoto prstenu možná z toho důvodu, že kardinálský prsten daroval Panně Marii

---

²⁷³ MARTINEK, Radek. *Stavovský oděv katolického kněžstva a jeho zobrazení ve výtvarném umění*. Praha, 2013. Disertační práce. Katolická teologická fakulta. Univerzita Karlova, s. 99.

²⁷⁴ Srov. KENNER, T. A. *Symboly a jejich skrytý význam*. Praha: Metafora, 2007.

²⁷⁵ Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/benediktovi-xvi-se-bude-rikat-emeritni-papez-f33-/zahranicni.aspx?c=A130226_153703_zahranicni_pps[online]. [cit. 2018-04-09].

²⁷⁶ Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=17888> [online]. [cit. 2018-04-09].

v Altöttingu a biskupské prsteny daroval do rodiště Jana Pavla II. ve Wadowicích. Když se účastnil kardinálské kreace ve svatopetrské bazilice, nebyl oblečen v chórovém, jako přítomní kardinálové či biskupové, ale měl na sobě bílou sutanu a kabát. Svě bílé solideo smeká před papežem Františkem jako gesto poslušnosti toho, který vede nadále Petrovu bárku.²⁷⁷ Při příležitosti svatořečení svých předchůdců Jana XXIII. a Jana Pavla II. koncelebroval mezi přítomnými kardinály po bocích provizorního oltáře. Ornát ani mitra se nijak nelišily od ostatních. Emeritní papež je nadále "prostým poutníkem"²⁷⁸, který je "na pouti k domovu." Ve svém dopise pro redakci italského deníku *Il Corriere della Sera* píše: "tato poslední část pozemské cesty je někdy obtížná, ale je pro mne velkým požehnáním, že jsem obklopen láskou a dobrotou, kterou jsem si ani nedokázal představit".²⁷⁹

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažil popsat styl oblékání Josepha Ratzingera coby mladého profesora potažmo arcibiskupa, prefekta Kongregace pro nauku víry, papeže a posléze emeritního pontifika. Zkoumal jsem historický a duchovní význam liturgických či mimoliturgických rouch, která Benedikt XVI. během svého pontifikátu používal. Našel jsem jeho vyjádření ohledně papežského pallia či rybářského prstenu, které pronesl během své homilie při intronizaci a označil je "jako znamení, kterými je papež uváděn do svého úřadu."²⁸⁰ Jinde se vrací k liturgickým rouchům, když jako biskup hovoří ke svým kněžím na Zelený čtvrtek při mši svaté se svěcením olejů 5. dubna 2007. "In persona Christi - v okamžiku kněžského svěcení Církev činí viditelný a hmatatelný navenek také onen 'nový oděv', když nás obléká do liturgického roucha. Tímto vnějším gestem chce zdůraznit vnitřní událost a úkol, který z ní plyne: 'obléci se v Krista', dát se Mu jako On se dal nám. Událost tohoto oblékání v Krista se opakuje při každé Mši svaté skrze oblékání liturgických rouch. Když je bereme na sebe, musí to

---

²⁷⁷ Dostupné z:

http://tg24.sky.it/mondo/photogallery/2014/02/22/abbraccio_papa_francesco_benedetto_xvi_basilica_san_pietro.html [online]. [cit. 2018-04-09].

²⁷⁸ Dostupné z: <https://zpravy.proglas.cz/ocekavame/benedikt-xvi-od-osmi-hodin-jsem-prostym-poutnikem/> [online]. [cit. 2018-04-09].

²⁷⁹ Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180208benedikt-xvi-jsem-na-pouti-k-domovu> [online]. [cit. 2018-04-09].

²⁸⁰ Dostupné z: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2005/documents/hf_ben-xvi_hom_20050424_inizio-pontificato.html [online]. [cit. 2017-10-11].

*být něčím víc než jen vnější skutečností, je to vždy nové vstupování do ANO našeho pověření, do onoho křestního 'už ne já', které nám kněžské svěcení dává novým způsobem a které od nás zároveň vyžaduje. To, že stojíme u oltáře v liturgickém rouchu má pro ostatní zviditelňovat, že tu jsme 'v osobě někoho jiného'. Kněžská roucha, tak jak se během času vyvinula, jsou hlubokým symbolickým výrazem toho, co znamená kněžství. Proto bych chtěl, drazí spolubratři, vysvětlit v tento Zelený čtvrtek podstatu kněžské služby skrze interpretaci liturgických parament, na nichž se ukazuje, co to znamená 'obléci se v Krista', mluvit a jednat in persona Christi.'*²⁸¹ Je tedy vidět, že oblékání liturgických rouch připisoval - dle jeho výpovědí - hlubší teologický význam. Papež Benedikt je také člověkem kontinuity s tradicí. Některá roucha, která nosil po svých předchůdcích, sahají až k pontifikátu Pia VII. Z toho také vyplývá, že svůj úřad chápal jako volné pokračování toho, co vybudovali jeho předchůdci. Dokladem toho však nejsou jen roucha, která po nich nosil, ale také pokračování odkazu, který zanechal Jan Pavel II. ve spojitosti se Světovými dny mládeže, Pavel VI. v kontextu ekumeny či Pius X. a úcta k eucharistii. Benedikt nezavedl něco nového. Ale poukázal na to, co jsme neviděli nebo čeho si možná ani nevšimli. Ještě častěji se ke změnám v liturgickém odívání či liturgickému prostoru vyjadřoval papežský ceremoniář Mons. Guido Marini, jehož články a rozhovory mi byly velkou a nosnou pomocí při psaní této diplomové práce. Metoda této práce je analytická a smysl pojetí je z hlediska umělecko-liturgického.

Užitečnost mé práce vidím v tom, že v českém prostředí není materiál, který by uceleně hovořil o papežských paramentech v jeho spirituálním kontextu. V tomto ohledu se může také předejít falešným interpretacím oblékání Benedikta XVI. anebo hodnocení, že byl člověkem zavádějící předkoncilní zvyky. Podávání v kleče do úst, oddělat obětní stůl ze Sixtinské kaple a slavit liturgii na starobylém oltáři či kříž ve středu oltáře. Obnovení papežského trůnu Pia IX., změna papežské berly či slavení hlavní části liturgie v latině. Mons. Marini napříč pontifikátem Benedikta XVI. odpovídal na dotazy a učil, proč tomu tak je s odvoláním se na texty Druhého vatikánského koncilu o liturgii. Změny se dotkly také přenesení kanonizačního obřadu nebo papežské inaugurace před začátek samotné mše svaté. *"Aby eucharistickou slavnost nenarušovaly prvky, které ji nejsou v úzkém smyslu vlastní, a aby se tak zachovala vnitřní jednota, jak to žádá koncilní konstituce o liturgii Sacrosanctum*

---

²⁸¹ Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7550> [online]. [cit. 2018-04-17].

concilium. Pravda prochází tím, co je staré i nové, a k ní musíme bez předsudků směřovat." Církev je živé společenství, které se neustále vyvíjí. "Žije podle zákona kontinuity, na jejímž základě je její vývoj zakořeněn v tradici. Tím nejdůležitějším, k čemu by se všechno mělo sbíhat, je, aby liturgické slavení bylo opravdu slavením posvátného tajemství, Pána ukřižovaného a zmrtvýchvstalého, který se zpřítomňuje ve své církvi ritualizací tajemství spásy a volá nás v logice autentické a aktivní účasti sdílet až do krajních důsledků jeho vlastní život, který je životem lásky darované Otci i bratřím, život svatosti"²⁸². Osobnost tohoto papeže je pro mě nesmírně obohacující a jsem rád, že díky této diplomové práci jsem se o něm mohl dozvědět ještě více. "Benedikt XVI. je člověk plachého úsměvu a někdy nemotorných pohybů, když kráčel k pódiu jako Charlie Chaplin, přesto však Benediktovým obdivovatelům chybí jeho moudré projevy, které dokázaly osvěžit mysl a zahřát u srdce. Bohatství a libozvučnost jeho jazyka, poctivost jeho analýz, nekonečná trpělivost při naslouchání druhým či noblesa v rozhovorech. Je potřebné lépe pochopit Josepha Ratzingera a pastýře Benedikta XVI., ocenit jeho svatost a především zpřístupnit jeho celoživotní dílo, ve kterém se ukrývá poklad pro budoucí generace."²⁸³

---

²⁸² Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=17280> [online]. [cit. 2018-04-22].

²⁸³ Srov. SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017, s. 18–21.

Anotace

Jméno a příjmení: Josef HOVÁD
Název práce: Oděvní zvyklosti Josepha Ratzingera - Benedikta XVI.

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Jonová, Th.D.

Počet stran: 90

Počet příloh: 31

Klíčová slova: Benedikt XVI.
papež
liturgie
preciosa
liturgická paramenta

Má diplomová práce pojednává o papeži Benediktu XVI., který byl na Petrově stolci od roku 2005 do roku 2013. Představuje život a způsoby oblékání Josepha Ratzingera - Benedikta XVI. během liturgie či mimo ní. Přibližuje duchovní a historický význam věcí, které papež používal a vysvětluje důvody, které k tomu vedly. Tato práce vychází především z příslušné literatury a dostupných pramenů, či z rozhovorů a článků papežského ceremoniáře Mons. Guida Mariniho.

Annotation

Name and surname: Josef HOVÁD
Title of work: Dressing of Joseph Ratzinger - Benedict XVI

Supervisor: PhDr. Jitka Jonová, Th.D.

Number of pages: 89
Number of attachments: 31

Keywords: Benedict XVI
Pope
Liturgy
Preciosa
Church paraments

My thesis is about Pope Benedict XVI., who was at Peter's cathedra from 2005 to 2013. It represents the life and way of dressing of Pope Benedict during liturgy and historical significance of the things which Pope used and explains the reasons that led to it. This work is based primarily on the relevant literature and available sources or from interviews and articles with Guido Marini the Master of Pontifical Liturgical Ceremonies.

Summarium

Auctoris nomen et cognomen: Josef HOVAD

Operis inscriptio: Modus vestiendi Iosephi Ratzinger – Benedicti XVI

Operis rector: PhDr. Jitka Jonova, Th.D.

Paginarum numerus: 89

Annexorum numerus: 31

Verba principalia: Benedictus XVI
Papa
Liturgia
Preciosa
Paramentaliturgica

Haec commentatio magistralis vitam vestiendique modum Iosephi Ratzinger – Benedicti XVI sic ad actiones liturgicas ut ad alias praesentat. Gravitatem spiritualem necnon historicam rerum explicat, quibus papa usus est, atque rationes ad eas utendas. Benedictus XVI cathedram sancti Petri ab anno MMV usque ad annum MMXIII regebat. Haec commentatio praecipue a litteris aptis adhibendisque vel ab aliis fontibus impetrabilibus sumit, deinde a colloquiis atque articulis, quos Mons. Guido Marini, magister pontificiarum celebrationum liturgicarum, edidit.

Seznam zkratek

AAS = Acta apostolicae sedis

aj = a jiné

např. = například

r. = rok

s. = strana

Srov. = Srovnání

sv. = svatý

tzv. = tak zvaně

v. = verš

Zkratky jednotlivých knih Písma svatého uvedené v textu odpovídají vydání *Nový zákon: český liturgický překlad*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

JAN PAVEL II., *Universi Dominici gregis. Acta Apostolicae Sedis LXXVIII*, 1996, s. 342.

PAVEL VI., *Romano pontifici eligendo. Acta Apostolicae Sedis LXVII*, 1975, s. 645.

Římský pontifikál. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

TERTULIÁN, *De pallio*. PL 2, 1029–1050B.

Literatura

BAILEY, Sarah. *Clerical vestments*, Great Britain: Shire Publications, 2013.

BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

BENEDIKT XVI. *Drahí bratia kňazi*, Gorazd n. f., Kňazský seminár sv. Gorazda, Nitra, 2017.

BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*, Praha: Vyšehrad, 2008.

BUONANNO, Maria Giuseppina; CARUSO, Luca. *Joseph Ratzinger Benedetto XVI - Immagini di una vita*. Milano: Edizioni San Paolo s.r.l., 2017.

BURANELLI, Francesco (ed.). *Habemus Papam. Le elezioni pontificie da San Pietro a Benedetto XVI*. Catalogo della mostra (Roma, Palazzo Apostolico Lateranense, Appartamento Pontificio di rappresentanza 7. 12. 2006 – 9. 4. 2007), Roma: 2006.

CABAN, Peter. *Liturgika*. Trnava: SSV, 2010.

COLLINS, Michael. *Vatikán*. Praha: Knižní klub, 2009.

ĎATELINKA, Anton. *Psallite sapienter*. Zlaté Moravce: Christbook, 2017.

DUDA, Ján. Nový zákonodárca Katolíckej cirkvi. *Tribunál* 4, č. 2, 2005.

FOLTYNOVSKY, Josef. *Liturgika*. Olomouc: vlastním nákladem, 1932.

GERARD, Skinner. The Pallium. *L'Osservatore Romano: Weekly Edition in English*, 2011.

JACQUES, Martin. *Za bronzovou bránou*. Trnava: SSV, 2000.

KENNER, T. A. *Symboly a jejich skrytý význam*. Praha: Metafora, 2007.

MARTINEK, Radek. *Stavovský oděv katolického kněžstva a jeho zobrazení ve výtvarném umění*. Praha, 2013. Disertační práce. Katolická teologická fakulta. Univerzita Karlova.

- MATINEK Radek, Koncilní papežská berla - Férula a Druhý vatikánský koncil, *Communio* 2015, 3.
- MUROŇOVÁ, Eva; HAVEL, Tomáš Cyril. *Benedikt XVI. most mezi břehy*, Praha: Ottovo nakladatelství, 2009.
- NOONAN, James-Charles. *The church visible*. England: Medici Editorial Services, 2012.
- NOWOWIEJSKI, Antoni. *Wykład Liturgii Kościoła Katolickiego II*, Warszawa: 1902.
- OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Devatenáctý díl, Praha, 1902.
- OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný*. Třetí díl, Praha: Argo, 1996 (fotoreprint z r. 1890).
- PACI, Sara Piccolo, *Storia delle vesti liturgiche. Forma, imagine e funzione*, Milano: Ancora, 2008.
- POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Dějiny liturgie v přehledu*. Praha: Česká katolická charita, 1976.
- POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika IV. Liturgické reálie: posvěcení času*. Praha: Česká katolická charita, 1979.
- RATZINGER, Georg. *Můj bratr papež*. Praha: Portál, 2012.
- RATZINGER, Joseph. *Můj život*. Brno: Barrister, 2005.
- RATZINGER, Joseph. *Davanti al protagonista. Alle radici della liturgia*, Italia: Cantagalli Edizioni, 2009.
- RATZINGER, Joseph. *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2012
- RATZINGER, Joseph. *Jan Pavel II. Můj milovaný předchůdce*. Praha: Paulínky, 2008.
- RATZINGER, Joseph. *Opera omnia XI: Teologia della liturgia. La fondazione sacramentale dell'esistenza cristiana*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2010.
- RATZINGER, Joseph. *Pravda, hodnoty a moc*. Praha: CDK, 1996.
- RENDINA, Claudio. *Příběhy papežů*. Praha: Volvox globator, 2005.
- SEEWALD, Peter. *Benedikt XVI. Světlo světa: papež, církev a znamení doby*. Brno: Barrister & Principal, 2011.
- SEEWALD, Peter. *Posledné rozhovory*. Spolok svätého Vojtecha: Trnava, 2017.
- SEKERÁK, Marián. Špecifiká pápežského odevu a ostatných insígnií, symbolov a gest u Benedikta XVI. *Studia theologica* 14, č. 3 (49), podzim 2012.
- SKUPIN, Jozef; ZVARA, Pavol. Papežský kříž - ferula, *Nové horizonty* 4, č. 2, 2010.
- STOLLEIS, Karen. *Messgewänder aus deutschen Kirchenschätzen vom Mittelalter zur Gegenwart*, Regensburg: Schnell, 2001

TICHÝ, Radek. *Exsultet. Historie a liturgie velikonočního chvalozpěvu*. Praha: Krystal OP, 2018.

UFFICIO DELLE CELEBRAZIONI LITURGICHE DEL SOMMO PONTEFICE, *Cappella papale presieduta dal Santo Padre Benedetto XVI per la benedizione e imposizione dei palli*, Vaticano: Ufficio delle celebrazioni liturgiche del sommo pontefice, 2011.

ZELENKA, Ignác. *Svätá stolica*, Rím: bez vydavatel'a, 1953.

Internetové zdroje:

Liturgie. *La ferula* [online]. Vatikán, 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: http://www.vatican.va/news_services/liturgy/details/ns_lit_doc_20091117_ferula_it.html

MELLONI, Alberto. *E scomparve la ferula conciliare* [online]. Vatikán, 2012, [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: http://www.corriere.it/cultura/12_febbraio_08/melloni-scomparve-ferula-conciliare_8ae7c87a-5260-11e1-9430-803241dfdaad.shtml

Gammarelli. *Camauro* [online]. Řím, 2006 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.gammarelli.com/showArticolo.aspx?cod=2>

PETRE, Jonathan. *Pope delights crowds with Santa look* [online]. 2005 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/italy/1506119/Pope-delights-crowds-with-Santa-look.html>

Camauro. *The Camauro is back - No, it's not Santa* [online]. Spojené království Velké Británie, 2005 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://rorate-caeli.blogspot.com/2005/12/camauro-is-back-no-its-not-santa.html>

Camauro. *Benedykt XVI - galeria* [online]. 2005 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.polityka.pl/galerie/1535519,5,benedykt-xvi---galeria.read>

Pallium. *RITUS BENEDICTIONIS ET IMPOSITIONIS PALLIORUM* [online]. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://textosparalalurgia.blogspot.cz/2014/02/ritus-benedictionis-et-impositionis.html>

DUDA, Ján. *Nový zákonodarca Katolíckej cirkvi: Pokus o myšlienkový a osobnostný profil Benedikta XVI.* [online]. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2005-2/novy.htm>

CHLUMSKÝ, Jan. *Světcí k nám hovoří* [online]. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4867>

Historie. *Due scelte a confronto: Celestino V e Benedetto XVI* [online]. 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://scuola.repubblica.it/sicilia-catania-icverga/2013/07/04/due-scelte-a-confronto-celestino-v-e-benedetto-xvi/>

Pope Gives His Cardinal's Ring to Mary at Altoetting [online]. 2006 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://zenit.org/articles/pope-gives-his-cardinal-s-ring-to-mary-at-altoetting/>

SEEWALD, Peter. *Sono la fine del vecchio e l'inizio del nuovo* [online]. 2006 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.italialaica.it/news/rassegnastampa/39880>

Pečetní prsten Benedikta XVI. rozbije podle tradice kardinál komoří [online]. 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie_historie/pecetni-prsten-benedikta-xvi-rozbije-podle-tradice-kardinal-komori_201303011354_akottova

Tiára. RHODES, Kathleen G. *Gold and Silver Tiara Symbol Of Outmoded Glory of Papacy* [online]. 1978 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/archive/local/1978/09/08/gold-and-silver-tiara-symbol-of-outmoded-glory-of-papacy/db6a5edf-f8b1-41b4-b262-c857286d0589/?utm_term=.192714426ae2

HOPPER, Nate. *The Pope's New (Bespoke) Shoes* [online]. 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.esquire.com/style/a25776/the-pope-new-shoes/>

Ďábel možná nosí Pradu, ale papež nikoliv [online]. 2008 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.dama.cz/zabava/dabel-mozna-nosi-pradu-ale-papez-nikoliv-9278>

SCHNEIDER, Sven Raphael. *Adriano Stefanelli – The Pope's Shoemaker* [online]. 2012 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.gentlemansgazette.com/adriano-stefanelli-the-popes-shoemaker/>

ARIAS, Fernando. *The funeral of Pope John Paul II* [online]. 2012 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://ferariasphoto.photoshelter.com/image/I0000ck40c57WLnY>

Prada. *Il papa non veste Prada ma Cristo* [online]. 2008 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://chiesa.espresso.repubblica.it/articolo/205488.html>

The Amazing Mosaics of Ravenna [online]. 2016 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://wellthatwasdifferent.com/2016/09/08/the-amazing-mosaics-of-ravenna/>

STEFANELLI, Adriano. *The Amazing Mosaics of Ravenna* [online]. 2018 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.adriano-stefanelli.it/about.php#navbio>

Papal clothing and liturgical practices [online]. 2012 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: [https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s2720.html%20\[online\].%20\[cit.%202018-03-15\].](https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s2720.html%20[online].%20[cit.%202018-03-15].)

Liturgical designs for catholic worship: Benedict XVI [online]. 2012 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://saintbedestudio.blogspot.cz/2013/02/benedict-xvi-9.html>

Elenco delle MITRE indossate da Papa Benedetto XVI: Benedict XVI [online]. 2016 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.cattoliciromani.com/61-elenco-dei-paramenti-e-dei-paliotti/25507-elenco-delle-mitre-indossate-da-papa-benedetto-xvi>

Eccellenze venete: una mitria per Sua Santità [online]. 2016 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://sacrissolemniis.blogspot.cz/2011/01/eccellenze-venete-una-mitria-per-sua.html>

RUBELLI “DRESSES” POPE BENEDETTO XVI [online]. 2011 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.rubelli.com/en/news/rubelli-a-oedressesa-pope-benedetto-xvi>

Pope Emeritus Benedict XVI 90th Birthday Vestments [online]. 2011 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://www.diclara.co.uk/collections/bspoke-vestments/bxvi>

FRATER, Jamie. *Top 10 Items of Papal Regalia* [online]. 2007 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://listverse.com/2007/11/17/top-10-items-of-papal-regalia/>

His Holiness Benedict XVI and Luisa Piccarreta [online]. 2005 [cit. 2018-04-16].
Dostupné z: <http://bookofheaven.com/the-cause/his-holiness-benedict-xvi-and-luisa-piccarreta/>

BREINDL, Filip. *Benedikt XVI.: Od osmi hodin jsem prostým poutníkem* [online]. 2013 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://zpravy.proglas.cz/ocekavame/benedikt-xvi-od-osmi-hodin-jsem-prostym-poutnikem/>

BICCINI, Gianluca. *Il pallio papale tra continuità e sviluppo: Monsignor Guido Marini illustra la nuova insegna che Benedetto XVI indosserà dal prossimo 29 giugno* [online]. 2008 [cit. 2018-04-16].

Dostupné z:

http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2008/documents/ns_lit_doc_20080626_marini-pallio_it.html

Seznam příloh

Obrázek 1 Profesor Joseph Ratzinger	68
Obrázek 2 Pastýřská hůl Pavla VI.	69
Obrázek 3 Ferula Pia IX.	70
Obrázek 4 Ferula Benedikta XVI.	71
Obrázek 5 Pektorál.....	72
Obrázek 6 Prsten rybářův	73
Obrázek 7 Starokřesťanské pallium.....	74
Obrázek 8 Pallium od roku 2009	75
Obrázek 9 Mitra "Neposkvrněné početí"Pia IX.....	76
Obrázek 10 Mitra Benedikta XV.	76
Obrázek 11 Mitra k 80. narozeninám	77
Obrázek 12 Mitra XREGIO	77
Obrázek 13 Mitra Serpone	78
Obrázek 14 Mitra preciosa.....	78
Obrázek 15 Intronizační ornát	79
Obrázek 16 Ornát a mitra Jana Pavla II.	79
Obrázek 17 Ornát Rubelli a fanon	80
Obrázek 18 Ornát XREGIO.....	81
Obrázek 19 Ornát Filip Neri	81
Obrázek 20 Ornát LAVS	82
Obrázek 21 Ornát Di Clara	83
Obrázek 22 Boty Benedikta XVI.....	84
Obrázek 23 Tabarro	84
Obrázek 24 Červená zimní mozzeta	85
Obrázek 25 Letní verze mozzety	85
Obrázek 26 Velikonoční mozzeta.....	86
Obrázek 27 Tiára Benedikta XVI.	86
Obrázek 28 Camauro	87
Obrázek 29 Saturno	87
Obrázek 30 Volnočasový oděv emeritního papeže.....	88
Obrázek 31 Pektorál emeritního papeže	88
Obrázek 32 Prsten emeritního papeže	89

Seznam internetových odkazů obrázkové přílohy

Obr. č. 1. <https://ratzinger-ganswein.wordpress.com/2016/06/27/121969-fe-y-existencia/> [online]. [cit. 2018-04-18]

obr. č. 2. <https://kylebstiff.wordpress.com/2013/02/17/the-fall-of-pope-benedict-and-the-rise-of-petrus-romanus/> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 3 https://i1.wp.com/wmglenosborne.com/wordpress/wp-content/uploads/2013/02/Pope_Benedict_Kerri_March_2010.jpg[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 4 <https://lifeondoverbeach.wordpress.com/2016/01/13/pope-benedict-xvi-rock-is-the-expression-of-elemental-passions/#jp-carousel-12263> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 5 <http://paparatzinger5blograffaella.blogspot.cz/2012/04/questa-settimana-si-entra-nellottavo.html> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 6 <https://www.catholicvote.org/five-reasons-we-should-always-eat-fish-on-fridays/#prettyPhoto/2/> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 7
<https://www.facebook.com/StJamesSanAntonio/photos/pcb.10156032498024547/10156032497814547/?type=3&theater> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 8 <https://www.gettyimages.de/ereignis/holy-easter-mass-urbi-et-orbi-message-and-blessing-142622945#pope-benedict-xvi-delivers-his-urbi-et-orbi-message-and-blessing-from-picture-id142575883>[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 9 http://www.pinsdaddy.com/local-catholic-leaders-react-to-pope-benedict-xvi_UgyLzDJCwpumVBYHIK*m3RZoBCXRK2v4IISLafDOCeDkS%7CKiegCN6jmfBX%7CgbtHfKjeJ7Pbpl56nOQzOxm2tJQ/jfJERS8cCgZaezne5hdZ6HhgmYnjeFlxHbQ88roFYQPcLnfywE*cqoct*RDihZgvbp0kvohxz1yeTyxL2pBnju2sbdTWDkc4dAC3KQ1v6gHpAGBIuqdoWkHktFjCE*R9ztG*urPY*sDkFf4HEr*6Nvm5t2rXV%7CEWLx%7CZYkUHMfj3DCpE02DHkjZAJHaxZBE2OFgl9MGflxEqhebMZsw[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 10 <http://www.turnbacktogo.com/pope-benedict-xvi-pics-02/> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 11 https://www.google.cz/search?sa=G&hl=en-CZ&q=cappello+del+papa+nome&tbm=isch&tbs=simg:CAQSmwEJyoeNcDBsXIQajwELEKjU2AQaCAg9CBUIBQgIDAsQsIynCBpiCmAIAxIooR2jHdQcrBHgEf4crxGcHbARpB3kJIwu6iSWLt8v5SSTLt0vlC7pPxowQZYbgbotlWc4Iy40-B3luJGkuv2d3QprnY0puaszK57LfRy4y7wUT9bVf_1z02aIHIAQMCxCOrv4IGgoKCAgBEgTBd7BMDA&ved=0ahUKEwi_hob06sPaAhVyhaYKHSdUAKIqwg4IJigA&biw=682&bih=710#imgrc=yoeNcDBsXIQpzM: [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 12 <http://sacrissolemniis.blogspot.cz/2011/01/eccellenze-venete-una-mitria-per-sua.html> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 13 <http://arhiva.dalje.com/en/foto.php?id=19&rbr=24870&idrf=968608> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 14 <https://lifeondoverbeach.wordpress.com/2016/01/13/pope-benedict-xvi-rock-is-the-expression-of-elemental-passions/#jp-carousel-12263> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 15 http://www.ghajnsielem.com/activities/05/april_24.html[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 16 <https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s2000.html> [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 17 <http://www.lemotdujour.website/pallium/>[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 18 [Http://paparatzinger2-blograffaella.blogspot.cz/2009/06/benedetto-xvi-davanti-ai-50-mila-di-san.html](http://paparatzinger2-blograffaella.blogspot.cz/2009/06/benedetto-xvi-davanti-ai-50-mila-di-san.html) [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 19 [Http://saintbedestudio.blogspot.cz/2013/02/benedict-xvi-16.html](http://saintbedestudio.blogspot.cz/2013/02/benedict-xvi-16.html) [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 20 [Https://www.polityka.pl/galerie/1535519,7,benedykt-xvi---galeria.read](https://www.polityka.pl/galerie/1535519,7,benedykt-xvi---galeria.read) [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 21 [Https://www.diclara.co.uk/products/pope-emeritus-benedict-xvi-90th-birthday-vestments-1](https://www.diclara.co.uk/products/pope-emeritus-benedict-xvi-90th-birthday-vestments-1) [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 22
[Http://worldpronews.com/76754/7921/290/e120e974a1762d7b9f4622ad7eec959b45e23f7e](http://worldpronews.com/76754/7921/290/e120e974a1762d7b9f4622ad7eec959b45e23f7e)[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 23 [Https://cz.pinterest.com/pin/531002612285821559/](https://cz.pinterest.com/pin/531002612285821559/)[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 24 [Http://www.freeforumzone.com/discussione.aspx?idd=354494&p=212](http://www.freeforumzone.com/discussione.aspx?idd=354494&p=212) [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 25 [Http://madreigrejaemfotos.blogspot.cz/2012/](http://madreigrejaemfotos.blogspot.cz/2012/)[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 26 [Https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Tiara_Benedict_XVI.JPG](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Tiara_Benedict_XVI.JPG)[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 27 [Https://www.la-croix.com/Semaine-en-images/Benoit-XVI-reutilise-le-camauro-_NG_-2005-12-26-511921](https://www.la-croix.com/Semaine-en-images/Benoit-XVI-reutilise-le-camauro-_NG_-2005-12-26-511921) [online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 28 [Http://www.remocasilli.it/galleries/editorial/](http://www.remocasilli.it/galleries/editorial/)[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 29
[Https://www.mzv.cz/vatican/it/attualit_ed_eventi/navsteva_u_emeritniho_papeze_benedikta.html](https://www.mzv.cz/vatican/it/attualit_ed_eventi/navsteva_u_emeritniho_papeze_benedikta.html)[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 30 [Http://www.pinsdaddy.com/bishop-blase-cupich-amp-171-one-catholic-life_YZ0n1za*mIU*dDOuVMAiIQiCIixD6HbOPRhxN4frXmILbvQKIVpohnXLjZVSDwu7*zEAYqxMiOfO4V7cLrqfg/3ukNIZUp2KNos8o15dOhwEXQKu6cf6bqkNXrxZcWwQN%7ChS3yglvBk9Wj5GWE4UKnnAxr0oA3LmVbdP0wnzOoJSIPXn48rJ%7CB1gr%7CuYDYdIVwvmW0mnW70Q181DTG5hqIj5Ib%7CwiqJjDfFPYRUTDOoGYhAPY04K3J3MYwpHLNklQ/](http://www.pinsdaddy.com/bishop-blase-cupich-amp-171-one-catholic-life_YZ0n1za*mIU*dDOuVMAiIQiCIixD6HbOPRhxN4frXmILbvQKIVpohnXLjZVSDwu7*zEAYqxMiOfO4V7cLrqfg/3ukNIZUp2KNos8o15dOhwEXQKu6cf6bqkNXrxZcWwQN%7ChS3yglvBk9Wj5GWE4UKnnAxr0oA3LmVbdP0wnzOoJSIPXn48rJ%7CB1gr%7CuYDYdIVwvmW0mnW70Q181DTG5hqIj5Ib%7CwiqJjDfFPYRUTDOoGYhAPY04K3J3MYwpHLNklQ/)[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 31
[Https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Anneau_Concile_Vatican_II_Argent.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Anneau_Concile_Vatican_II_Argent.jpg)[online]. [cit. 2018-04-18].

Obr. č. 32

[Https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s190.html](https://www.tapatalk.com/groups/theratzingerforum/papal-clothing-and-liturgical-practices-t510-s190.html) [online]. [cit. 2018-04-23].

Obrázková příloha

Obrázek 1 Profesor Joseph Ratzinger

Obrázek 2 Pastýřská hůl Pavla VI.

Obrázek 3 Ferula Pia IX.

Obrázek 4 Ferula Benedikta XVI.

Obrázek 5 Pektorál

Obrázek 6 Prsten rybářův

Obrázek 7 Starokřesťanské pallium

Obrázek 8 Pallium od roku 2009

Obrázek 9 Mitra "Neposkvrněné početí" Pia IX.

Obrázek 10 Mitra Benedikta XV.

Obrázek 11 Mitra k 80. narozeninám

Obrázek 12 Mitra XREGIO

Obrázek 13 Mitra Serpone

Obrázek 14 Mitra preciosa

Obrázek 15 Intronizační ornát

Obrázek 16 Ornát a mitra Jana Pavla II.

Obrázek 17 Ornát Rubelli a fanon

Obrázek 18 Ornát XREGIO

Obrázek 19 Ornát Filip Neri

Obrázek 20 Ornát LAVS

Obrázek 21 Ornát Di Clara

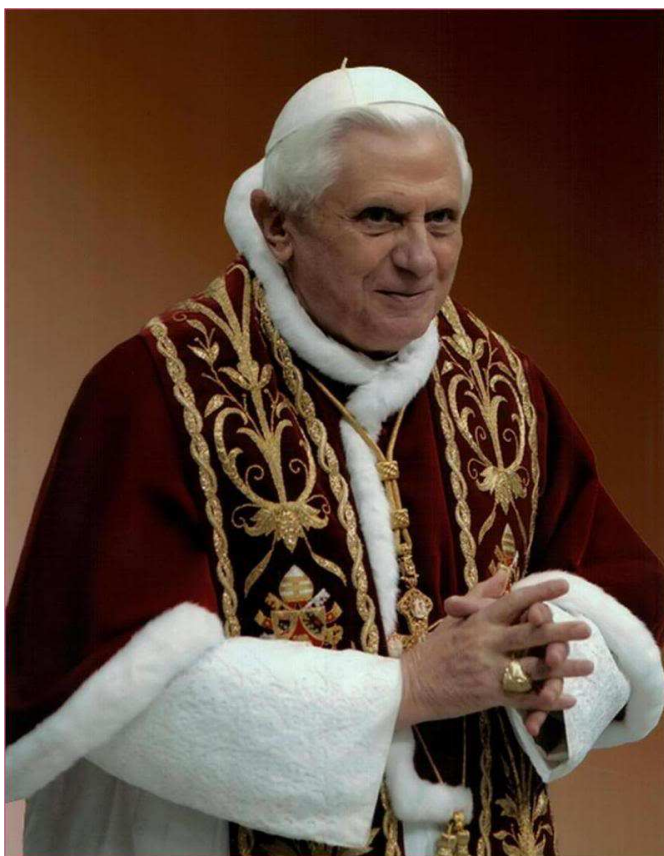
Obrázek 22 Boty Benedikta XVI.

Obrázek 23 Tabarro

Obrázek 24 Červená zimní mozzeta

Obrázek 25 Letní verze mozzety

Obrázek 26 Velikonoční mozzeta

Obrázek 27 Tiára Benedikta XVI.

Obrázek 28 Camauro

Obrázek 29 Saturno

Obrázek 30 Volnočasový oděv emeritního papeže

Obrázek 31 Pektorál emeritního papeže

Obrázek 32 Prsten emeritního papeže

